

ნაბაჯუნი

1913

ენკენისთვე, № 9. მოზრდილთათვის.

საქართველო

საქართველოს
საქართველოს
საქართველოს

საქართველოს
საქართველოს
საქართველოს

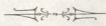
მანუჩარა.

ს ა რ ჩ ე კ ი .

I — მასხარა, — სურათი	1
II — ობოლი ისო და პატარა ნუნუ, — მოკმა ი. შვედლი- შვიდისა	3
III — ორკლასიანი, — მოთხრობა გიოსა	9
IV — ბახმაროს, — ლექსი ი. სიხარულიძისა	21
V — უძველეს დროის ბავშვის თავგადასავალი, — მოთხ- რობა ე. დ'კრვიდისა, (კატრძელუბა) თარგ. შარამ ია- შვიდისა	23
VI — ბიძია კორნილის წისქვილი, — დასასრული (ფრანგუ- ლით) ალ. გველესიანისა	35
VII — ლუარსაბ გერასიმეს-ძე ბოცვაძე, — ა. შიქაბერიძისა. 40	
VIII — ელექტრონის სასწაულები, — ავ. როსტომიშვიდისა. 44	
IX — ტროადის ომი, — ალ. შიქაბერიძისა. 56	
X — გასართობი: შარადა და აღსნა. 61	

ოგონი ისო და კატარა ნუნუ.

(უძღვნა ჩემს პატარა შვიკობრებს: თინას, ნუნუს და ქეთინოს).

I

594

ევედრებით, ჩემსა სარკმელს
 ნუ დაჩრდილავთ ხოლომე ნუ, ნუ!
 აქ ნება აქვს მოდიოდეს
 მხოლოდ ნუნუ, მხოლოდ ნუნუ.
 აი, მხოლოდ ორი დღეა,
 რაც ამ სახლში ბინა ეპოვე
 და შემციირდა ნუნუს გამო
 წუბილი და სიმარტოვე.
 რა წამს დილა ირიყრაყებს,
 ჩემსა სარკმელს დავფარუატებს,
 გაივლის, თუ გამოივლის,
 შემომხედავს, შევბას მშატებს;
 ხალისიან ლაპარაკით
 მართობს, ნუგეშს მიკარნახებს
 და უმანკო ბავშვობითა
 დარდს მიქარვებს, გულს მილაღებს.
 ხან უეცრივ მოვარდება,

მეტყვის: ისო, რა გნებაესო?

მე მიუგებ დამშვიდებით:

— არაფერი, ჩემო ბავშვო.

— განა თქვენ არ შეძახდით?—

მეტყვის იგი გაკვირვებით.

— არა ნუნუ,—მეც მიუგებ

მაშინ ნუნუს დაყვავებით.

— უი, უი, უკაცრაოდ,

მე შეგონა თუ შეძახდით!

იტყვის ხოლმე დარცხვენილი

და დამტოვებს ფიქრით, დარდით...

რად უყვარვარ ნეტავ ნუნუს,

რად მცემს პატივს შმად დასახულს,

რა სიკეთე ახსოვს ჩემგან,

სიკოცხლეში ერთხელ ნახულს?..

ამიტომაც ჩემსა სარკმელს

ნუ გაუვლით ახლოს, ნუ, ნუ!

აქ ნება აქვს იყოს ხოლმე

მხოლოდ ნუნუ, მხოლოდ ნუნუ.

ნუნუ შეტად წყნარი არის,

ვით ყვავილი ობლად რგული,

იშვიათად იღიმება,

ვით ობოლი დაკარგული.

მისსა სახეს დარბაისლურს

მოწყენილი ფერი ადევს

და, ვით ჩრდილი მზიან დღეში,

ფიქრთა ნისლი სულ თან დასდევს.

აი, ვზივარ ჩემს ოთახში
 მოწყენილი, სევდიანი
 და ვიგონებ წარსულ დროსა,
 თვლები მაქვს ცრემლიანი.
 დედა ჩემი როდი მახსოვს,
 ან კი მყვანდა განა დედა?
 მე არ ვიცი და წელნი კი
 გადადიან ზედი-ზედა!
 მამაჩემსაც ვერსად ვხვდები,
 ტყვეობაში ფერმიხდილსა,—
 მე მამაჩემს ველარ ვიცნობ,
 ველარც მამა მიცნობს შვილსა...
 რომელი დრო მოვიგონო,
 როდის ვიყავ ბედნიერი?
 მოგონებაც კი არა მაქვს
 სასიამო, ასამღერი.
 სადაც წაველ, ქირი ვნახე,
 ვერსად ვბოვე ნეტარება,
 ველარც ჩემს თავს გავეჭეცი,
 თვით კი ვიყავ მწუხარება.
 სად არ ვიყავ? ვის კარებზე
 არ ვიდექი მონა ღვთისა?
 მაგრამ არვინ გამიკითხა
 მძებბარი ნუგეშისა.
 ზიზლი, რისხვა, სიძულვილი,
 მარტოდ გდება, სიყვადე—
 ყველაფერი გავიცანი,
 ყველაფერი გამოვცადე.

ეს ქვეყანა მოვიარე,
 ბევრთან მსურდა გულით ძმობა,
 მაგრამ მხოლოდ ბავშვში ვპოვე
 აღერსი და თანაგრძნობა.
 — ისო, წყალი ხომ არ გნებაეთ?—
 მკითხა წყნარის ხმით ნუნუმა,
 — არა ნუნუ,—უბასუბე
 და კვლავ ფიქრმა დამადუმა.
 — დედა არ გყავს?—კიდევ მკითხა.
 — არა ნუნუ,—უბასუბე
 და დობილი ამ პასუხით
 დავალონე, შევაწუხე.
 — მამა?—მკითხა კიდევ წყნარად.
 — მამა შორს, შორს, სულ შორსა მყავს,
 ის მე ახლა ველარ მიცნობს
 და ვერას დროს ველარც მნახავს.
 ობოლი ვარ პაწაწინაე,
 ვერ ვსჭერეტ ჩემთა ძმებს და მშობლებს,
 და ისეთიც ვაფჩენილვარ,
 რომ არავინ მიმეგობრებს...—
 და ვაფჩუმიდი... ორივესა
 მოგვეხვია ფიქრი მწარი,
 მაგრამ მალე გავიგონე
 კვლავ ნუნუს ხმა ტკბილი, წყნარი:
 — გინდა ახლავ დედას უთხრა
 და დაუკრას გრამოფონი?
 ჩვენ ვვაქვს კარგი სიმღერები,
 მოსალხენი, მოსაწონი.—

და გაიქცა დედისაკენ
ჩემი სულის წმინდა ვარდი,
რომ საამურ სიმღერებით
განექარვა ჩემი დარდი.
და ამიტომ ჩემსა სარკმელს
ნურვინ ჩრდილავთ მეთქი, ნუ, ნუ!
აქ ნება აქვს იყოს ხოლმე
მხოლოდ ნუნუ, მხოლოდ ნუნუ!

II

ნუნუს ერთად შეუყვრია
თავის ტოლი ჭეგობრები:
თინა, ქეთო, გაიანე,
თამრიკო და კიდევ სხვები.
თვით ჩამდგარა მათ შუაში
მოღიპარი სიყვარულით
და მოუთხრობს თავის ტოლებს
თვის სიხარულს სიხარულით:
— იცი, ახლა ჩვენ ვინა გვყავს?
— ვინა, ნუნუ?
— ჩვენი ისო!
— ახლა უნდა ჩვენი იყოს,
ვით ჩემი ძმა, ჩვენი ღვთისო.
დილას დედამ დაუძახა
და „შვილოვო“ ასეც უთხრა,
დედ-მამა არ დამეხოცოს,
გრამოფონიც კი დაუქრა.
გინდათ წამოთ და გაჩვენებთ,

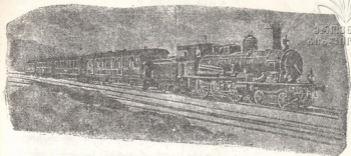

ახლა სწორედ სახლში არი....
 და მოადგა ჩემსა სარკმელს
 უმანკოთა მშვიდი ჯარი.
 მორცხვი ჰქონდა ყველას სახე
 ჩემი ნახვის წყურვილითა;
 მიყურებდნენ მოპარულად,
 ბაასობდნენ ჩურჩულითა.
 მაგრამ შერცხვით და გაიქცნენ,
 მხოლოდ ნუნუ შერჩა სარკმელს.
 და მწამს ახლა ნუნუ მეტყვის
 იმათ აზრსა, იმათ სათქმელს.
 ამიტომ გთხოვთ, ჩემ სარკმელთან
 სხვა ნუ მოვა მეთქი, ნუ, ნუ!
 აქ ნება აქვს იყოს ხოლომე
 მხოლოდ ნუნუ, მხოლოდ ნუნუ!

ი. მკედლიშვილი.

(დასასრული იქნება).

მრკლასიანი.

(მოთხრობა გურიის ცხოვრებიდან).

ვუძღვნი ძვირუას დედას

I

ვ თვალს არ ენახებოდა გაზაფხულის პირზე სოფელი წაბლისერა.

ას-წლოვანი მუხები მუდმივ დარაჯად დასდგომოდნენ მთელი კუთხის თვალს. ბევრის მომსწრენი იყვნენ ეს შეურყეველი დარაჯები; ბევრი მედგარი მებრძოლი გამოაკლდა მათ რაზმს საუკუნეთა განმავლობაში; დარჩნენ მხოლოდ რჩეულნი, რომელთა სილამაზემ და ახოვანობამ მოხიბლა ადამიანის თვალი და მოსაქნევად გამზადებული ცული ძირს დააშვებინა.

„ყოდვია ამათი მიწაზე დანარცხებო“, — სთქვა მან, მხოლოდ ლურსმანი-კი ჩააქვდა შიგ, შეხმა არა-

ფერი აწყინოსო. *) უზარ-მაზარ ქოლგებად დასდგომიან მშობელ სოფელს მცენარეთა მეფენი. ბევრი შავი დღე გადახდომოდა სოფელს მათ მოსწრებაში. ბევრი დაწვა და დარბევა განეცადა მას ფლიდსა და დაუნდოებელ მტრისაგან; მაგრამ შეუდრეკელ დარაჯთათვის-კი ვერა დაეკლოთ რა: თავმომწონედ მიებჯინათ წვერი ცისთვის და ფიქრებში წასულნი გასტკეროდნენ სოფელს და იქ მოფუსფუსე ხალხს.

განივრად ვადაეშალათ წოწოლა ტოტები მოხდენილ წაბლის ხეებს. ნამყენი ვენახები ამშვენებდნენ სოფლის ფერდობებს. კრელ-კაბა ტყემლები ხომ ღიმილით ეგჭებოდნენ მოქანცულ მგზავრს. კობტა ოდები კიდევ უფრო ალამაზებდნენ ისედაც ლამაზ სოფელს.

სასიამოვნო შუილით უვლიდა გარს სოფელს გიჟმაგი მდინარე ხალისა, რომელიც დღე-ღამე ვალერსებოდა თვის სატრფოს. დილით პირს ჰბანდა, შუადღისას აგრილებდა, საღამოზე ნანას ეუბნებოდა.

გარკვევით გაიგონებდით წაბლისერაში სადგურიდან გამოსულ მატარებლის დაკვივლებას. თუ მოწმენდილი, უღრუბლო დღე იყო, დაინახავდით აგრეთვე შავ ზღვას, რომელიც უსაზღვრო ველივით მოსჩანდა. პალიასტომის ტბა ხომ ყოველ მზის ჩასვლაზე აპრიალდებოდა.

შალალი ვახშობა იქნებოდა, როდესაც წაბლისერელი გლეხი ესიკა სირაძე და იმისი ცამეტ-თოთხმეტი წლის ვაჟი ვანიკო ყანიდან შინ დაბრუნდნენ.

კარგი ამინდი იყო, და სანამ მზე სრულიად არ ჩაიწურა, ესიკამ მუშაობაზე ზელი არ აიღო. საყანე ადგილები-კი

*) გურიაში სწამთ, რომ რამდენიმე ლურსმანი ზეს მებისაგან იხსნის. ამიტომ, თუ მუხის ზე საბლის აბლოს დვას, უსათუოდ ლურსმნებს ჩაატულენ შივ.

ორი-სამი ვერსით იყო სოფელზე დაშორებული და ამიტომ მუშებს შინ დაბრუნება დაუგვიანდათ.

შეიძლება გაგიკვირდეთ, რომ პატარა ვანიკოც მუშად ჩათვალე? ქალაქელს თუ გაუკვირდება, თორემ სოფელში ვანოს ტოლი ბიჭები ოჯახის ბურჯად ითვლებიან.

მარტოდ-მარტო მომუშავე ესიკა მოუთმენლად ელოდებოდა შეილის მისვლას ყანაში. ხმას მაინც გავსცემ, გულს გადავწყობდებო, — იტყოდა ხოლმე.

მაგრამ ვანო მარტო მამის გასართობად არ მიდიოდა ყანაში. ამაში დარწმუნებული ყველა, ვისაც მისი მუშაობა უნახავს. ესიკას სიტყვები-კი: „ნეტა ბიჭი ჩქარა მოვიდეს, ხმას გავსცემ, გულს გადავწყობდებო!“ — მის სიფრთხილეს უნდა მიეაწერათ: ეშინოდა, შეილის ქება ტრაბახობად არაეინ ჩამომართვასო.

გაუთავდებოდა თუ არა სწავლა, ვანიკო მაშინვე გასწევდა ყანისაკენ. მისი პატარა თოხი დილითვე მიჰქონდა მამას ყანაში. სადილსაც აქ უნახავდნენ. ისადილებდა თუ არა, წამოაველებდა თოხს ხელს და შეუდგებოდა მუშაობას.

„ცეცხლია მუშად, ცეცხლიო“, — იტყოდნენ ესიკაზე მეზობლები. ეს სიტყვები არა-ერთხელ გაეგონა ვანიკოს და ცდილობდა მამაზე ნაკლები სახელი არც მას ჰქონოდა სოფელში. ბევრ თვის ტოლს გაჯიბრებია თოხნაში, თუ სხვა მუშაობაში, მაგრამ იმისი მჯობი არაეინ გამოჩენილა.

უნდა გენახათ ვანოს აღტაცება, როცა ერთხელ, ბევრი ხვეწნის შემდეგ, მამამ ხარი და ურემი მარტოს ანდო. ისე უტრიალებდა ურემს გარშემო და უტევდა ხარებს, როგორც ნამდვილი ვაჟაკი. როცა შეშით დატვირთული ურემი ეზოს მიუახლოვდა, ისე დაჰმღერა, გვეგონებოდათ, ერთი-კი არა ათი-თორმეტი ურემი მოდისო.

ეშმაკი ბიჭი იყო ვანო. კარგად იცოდა, რომ დედა, გაიგონებდა თუ არა მის სიმღერას, მკერდში მუშტის ჩაკვრით იტყოდა: „გმადლობ შენ, უფალო, რა დღე მომასწარიო!“ და ეს ხომ ცოტა არ იყო თავმოყვარე ვანიკოსათვის.

შოლოდ ერთი რამ ეწყინა ვანოს; როცა მამას უყურებდა, კრიალი ვაიგონა, ველარ მოითმინა, გაეგება შეიღოს, გაულო ქიშკარი და გააფრთხილა: „ნელა, შეილო, ურემი ლობეს არ მოსდო, არაფერი გასტეხოო!“

— ნეტავი ეცლია, ქიშკარსაც კი გავაღებდი და ხარებ-საც კარგად შემოუძღვებოდიო — გაიფიქრა ვანომ, მაგრამ ამას ხომ მამას არ ეტყოდა?

სწავლაშიაც პირველთაგანი იყო ვანო. სოფლის ორკლასიან სასწავლებელს ათავებდა და ერთხელაც არ დაარჩენილა განყოფილებაში. არ იყო მასწავლებელი, რომ ვანო არ ჰყვარებოდა. ან რომელ მასწავლებელს არ შეუყვარდებოდა ფიზიკელი, პატროსანი და ნიქიერი მოწაფე? მოწაფეებსაც ძალიან უყვარდათ ვანო. ძვირად თუ ვინმეს აწყენინებდა. განსაკუთრებით უყვარდა ის მასწავლებელ ნესტორს, რომელიც ასე არ შეზღუდებოდა ესიკას, რომ არ ეთქვა: „არ წაიწყმიდო სული, ვანო უსწავლელი არ დასტოვო, ძალიან ნიქიერი ბიჭია, ცოდვიაო“.

დაუბრუნდეთ დაწყებულ ამბავს:

ყანიდან დაბრუნებულმა ესიკამ მიაყურდა თოხი კუთხეში და დაჯდა სახლის წინ სამ-ფეხა სკამზე, რომ ფეხთ გაეხადა და მტვრით სავსე ქალამნები დაებერტყა.

ესიკას მეუღლე მარიაშმა, ვაიგონა თუ არა ხმაურობა, გამოვიდა კარზე და ქმარს შეეხუმრა:

— რა ამბავია, კაცო, ასე დაგვიანება? თუ შენ აღარ იქნები, ყანა რად გინდა? უსაშველო ღმერთს არ გაუგონია: რა და კაცს!

— ღმერთის არ ვიცი, და კაცის ცხოვრება რომ უსაშველოც არის და უსამართლოც, ამას ჩემი თვალით ვხედავ, — მიუგო ცოლს ესიკამ.

— შენი თავი თუ არ გეცოდება, ეს ბიჭი მაინც შეი-ცრდებ. მაგის ამხანაგებს ამ დროს ტკბილად სძინათ, ეს-კი ახლა მოვიდა ყანიდან. ვაკვეთილების სწავლა ან დასვენება

იღარ უნდა? ამდენხანს არ გამოწყვეტილა ტოლ-მზნანაგვში, და ამ ბოლოს რომ სირცხვილი ქამოს, რაღა გვეშველება?

— ღმერთმა იცის, არასოდეს არ მომიცდენია სწავლაზე, და არც ახლა ვაცდენ.

— მართალია, ნენა, არა კაცი არ მატანს ძალას იმუშავეო; თუ ვმუშაობ—ჩემი ნებით: მინდა მამას უშველო,— ჩაერია დედ-მამის ლაპარაკში ვანიკო.

ივანეშმეს. ვანოს უმცროს და-ძმებს უკვე ეძინათ. დაღლილ-ვანოსაც ჩქარა ჩაეძინა.

როგორც უკვე ვთქვით, მასწავლებელი ნესტორი ხშირად ურჩევდა ესიკას, რომ ვანო სადმე სასწავლებელში გაეგზავნა. ესიკაც არ იყო სწავლის წინააღმდეგი. „უსწავლელი კაცი და უღლის ხარი ერთია ახლანდელ დროშიო“, ხშირად იტყოდა ხოლმე; მაგრამ რა ექნა? რითი მიეცა შვილი სასწავლებელში? ვალის აღებაც-კი სცადა, მაგრამ ისეთი სარგებელი მოსთხოვეს, რომ ველარ გაბედა სესხება. „ვთუ თუ დროზე ვერ გადავიხადოთ და ისე იბარტყოს, რომ ბოლოს ეს რაღაც სახლ-კარი გვაქვს, სულ აგვიწერონო“, უთხრა მან მარიამს. სხვა-კი ვერ გამოენახა რა, რომ შვილისთვის გზა გაენათებია.

მარიამიც ძალიან მონდომებული იყო შვილის სწავლისა. „გულზე ქვაი რომ დევიკილოთ, მაინც ნუ დავტოვებთ ვანიკოს უსწავლელსო“, ხშირად ეტყოდა ქმარს. მოსამსახურედ დადგომაც-კი მოინდომა, მაგრამ ესიკამ არ მისცა ნება, ისირცხვილა, ცოლი მოსამსახურედ როგორ დაეაყენო?

ბევრი ფიქრისა და ყოყმანის შემდეგ მშობლებმა გადასწყვიტეს გაეგზავნათ ვანო ერთ-ერთ მახლობელ ქალაქში— დუქანში, ან რამე სხვა საქმეზე დასაყენებლად. ანკი რა ექნათ, როგორ მოქცეულიყვნენ? სასწავლებელში მიბარების ნებას სიღარიბე არ აძლევდა; შინ-კი არ უნდოდათ ბავშვის

დატოვება. ყველა სწავლასა და ქალაქს ეტანებოდა, და მართო ეს იქა სირაქე ხომ არ გამოწყდებოდა მთელ სოფელში?!

სოფელ წაბლისერაში იყო მაგალითი, რომ ასე ალაღბედზე გავზავნილი სოფლის ბიჭი გზაზე დამდგარა, თვისი ნიჭითა და გამჭრიახობით სწავლაც შეუძენია და დედ-მამაც უსახელებია.

მაგრამ იმისი მაგალითიც ბევრი იცოდნენ ეს იქამ და მარიამმა, რომ მშობლების კერას მოშორებულნი ქალაქში გალაზღანდარებულ იყვნენ, სიწუწუკისა, უკადრისობისა და ყოყოჩობის მეტი ვერაფერი შეეძინათ და სწავლისა და დაწინაურების ნაცვლად ციშბირის გზას გასდგომოდნენ.

ასე იყო, თუ ისე, ვანოს სახლიდან გავზავნა გადაწყვეტილი იყო; მხოლოდ მშობლებმა არ იცოდნენ, სად ან ვისთან გაეგზავნათ ბავშვი.*

მეორე დღეს ყანიდან დაბრუნებულ ეს იქას ასეთი ამბავი დაახვედრა მარიამმა:

— ექვთიმე ორაგველიძემ გამოიარა და შენ გიკითხა. ვკითხე, რა გნებავდათ მეთქი და ბიჭის შესახებ უნდა მოვლაპარაკებოდიო, მითხრა, ველარ მოვითმინე და გამოვკითხე.

— მერე რაო?— იკითხა ეს იქამ.

— რაო და ბიჭის გავზავნა თუ გინდათ სადმე, გაუთავდეს თუ არა გამოცდები, შემატყობინეთ; შეიძლება ერთ ჩემს ნაცნობთან დავაყენო ბათუმშიო. ვერაფერი უპასუხე; მოვილაპარაკებთ მეთქი, უთხარი.

— როდის მიდის, თუ ვკითხე?

— ხვალ წავა, მაგრამ ერთ-ორ კვირაში ისევ ჩამოვალაო, სთქვა.

— რა უყოთ, გავატანოთ? ამას წინად მეც შელაპარაკა. მხოლოდ გადაწყვეტით არ ამბობდა მაშინ. იმ დღეს ნესტორს ვკითხე და არაა ურიგო კაციო, მითხრა ექვთიმეზე. არც სხვისაგან გამიგონია ცუდი; მგონი სახიფათოს არაფერს

გვირჩევს. მან და მისმა ღმერთმა იცოდეს; თუ არ დაგვლუპავს—ხომ კარგი; თუ გაგვიწყრა ღმერთი, და ვის რა დავაბრალოთ? ეჰ, სიღარიბეს დაუდგეს თვალეები. შვილო ვანო, დღეს ისე გულდაკოდ აღმა შემომჩივლა, ბედიაშვილის ბიჭს გიმნაზიაში შესაყვანად ამზადებენო, რომ თვალეებზე კურცხალი მომადგა. ნიჭიერი მაინც არ იყოს, ისე აღარ დამეწობოდა გული.

დიდ ხანს ლაპარაკობდა ცოლ-ქმარი. ბოლოს დაქანცულობამ თავისი გაიტანა და მაშვრალთ ჩაეძინათ.

II

ზაფხულის პაპანაქება სიცხიანი დღე იყო. სიცხისაგან მოთენთილი ადამიანი სულს ძლივს იბრუნებდა. მოწყენილად გამოიყურებოდა ქალაქი ბათუმში და იმისი განიერი, სუფთა ქუჩები. მდიდარი მცხოვრებნი სააგარაკოდ იყვნენ ქალაქიდან გასულნი. ღარიბნი-კი, ქარხნებში გამოიწყვედნენ, განაგრძობდნენ შრომას.

წყნარი იყო შავი ზღვაც. გასასვლელად გამზადებული საეაქრო თუ სამგზავრო გემები ზღაპრულ გველეშაპებსავით ეშენდნენ. დამტვირთველი მუშები კიანჭველებივით ირეოდნენ; ჩქარობდნენ მატროსებიც; რათა დანიშნულ საათისათვის ყველაფერი მზად ყოფილიყო.

ლამაზად დასრიალებდნენ ზღვაზე კობტა ნაგები.

არც სამიკიტნო „სმა-ქამა“ იყო მოსვენებით. ეს სამიკიტნო განთქმული იყო მთელ ზღვის პირაზე. რა დროსაც უნდა შესულიყავით, ყოველთვის საესე იყო ხალხით.

ვის არ შეხვდებოდით ამ სამიკიტნოში? თავ-ფეხ—შიშველია ლოთი, სუფთად ჩაცმული, თუ თავიდან ფეხებამდე გამურული მუშა, სოფლიდან ჩამოსული გლეხი, ჩარჩი, ქურდი,

პატიოსანი, ნასწავლი და უსწავლელი ერთმანეთში არეულნი.

სამიკიტონს პატრონი ერასტი მუცლაძე სულ მუდამ დახლში იდგა. ის ისე განუწყვეტლად ეყუდა აჩემებულ ალბას, გვეგონებოდათ მიჯაჭვულიაო. იმისი თვალი და ყურადღება მხოლოდ მუშტრისკენ იყო მიქცეული.

როცა სამიკიტონში მუშტარი შემოვიდოდა და „ერასტის გაუმარჯოსო“ დაუძახებდა, ერასტი სალამის მაგივრად ეტყოდა: ქაქისა გინდა თუ პურისაო? (ე. ი. ქაქის არაყი დავისხა, თუ პურისაო).

სამიკიტონს მოსამსახურეთა შორის შეამჩნევთ ლამაზი და მოგრძო სახის თმა-ხუტუქა ბიჭს, რომლის ცოცხალი და გონიერი თვალები ყველაში გამოჩნეულია. ნაღვლიანია ბიჭი, მაგრამ მაინც მარდად ტრიალებს და აწვდის მუშტარს სასმელსა-საქმელს.

ეს ბიჭი გახლავთ ვანიკო სირაძე, რომელიც ორი თვეა რაც სამიკიტონ „სმა-ქიმაში“ მსახურობს.

ექვთიმე ორაგველიძემ არ უღალატა თავის სიტყვას და გამოცხადების შემდეგ ვანო ბათუმში წამოიყვანა.

პირველ მოწაფედ გაათავა ვანიკომ წაბლისერას სასწავლებელი. ყველა საგნებში ნიშანი ხუთი გამოუჭიმეს მოწმობაში. უნდა გენახათ იმისი ალტაცებული სახე, როცა სკოლიდან სახლში მოდიოდა. უბეს ხშირ-ხშირად ისინჯავდა, მოწმობა ხომ არ დაეკარგეო. ძალიან აწუხებდა ის გარემოება, რომ არც დედამ და არც მამამ წერა-კითხვა არ იცოდნენ და მაშასადამე ვერც დააფასებდნენ ვანოს მოწმობას.

დადგა ვანიკოს წასვლის დღე. ესიკამ დაუძახა შეილს და დაუწყო დარიგება:

— აბა შენ იცი, შეილო, რა ყოჩაღად იქნები იმ თავიდან ამ ბოლომდე სიღარიბისაგან არ გამიხარია. სხვისი მიწა მიხნავს და მითესია და ისე მიჩინებართ. დღე და ღამეს

ვასწორებდი, რომ შვირები არ დაერჩენილიყავით. სახეობაში ისეთი არაფერი დამიშავებია, რომ „ფუი“ შენს კა-
კობასო“ ვინმეს ეთქვას. სიმაართლე და პატიოსნება ნუ და-
გავიწყდება, შეილო! ქალაქს დიდი პირი აქვს; ერიდე არ
ჩაგყლაპოს. შენ იცი, არ შეარცხვინო არც დედ-მამა და არც
შენი თავი. თუ რაზე ვაგიჭირდეს, წერილი მოიწერე, არაფე-
რი დაგვიმალე. უღლის ხარს გავყიდით და მოგეშველებით.

ჯერი მარიამზე მიდვა. დედამ ჩვეულებისამებრ სამჯერ
შემოაბრუნა წალმა და თვალკრემლიანმა დაუწყო ლოცვა
ვანიკოს.

— ნუ გეშინია, შეილო, სიღარიბე ნუ შეგაშინებს.
გაბრიელ ეპისკოპოსი ფეხშიშველა ჩაიყვანა თურქე მამა მისმა
ოზურგეთში, მარა იმისთანა სახელოვანი შენი თავი მომასწ-
როს ღმერთმა. ექვთიმემ რაც გითხრას—გაუგონე. იმან „ინჩი“
არ იცოდა, შინიდან რომ წავიდა, დღეს ხომ ხედავ რა მი-
ლებული კაცია?! შენ-კი ორი კლასი გაქვს გათავებული და
მოწმობაც ხელში გიჭირავს. ყველასაგან შენი ქება მესმის,
შეილო!—მარიამმა ერთხელ კიდევ შემოაბრუნა ვანიკო წალმა,
რამდენჯერმე ჩაპკოცნა დ შვიდობით მგზავრობა უსურვა.

ვანო გამოეთხოვა პატარა და-ძმებს, ნაღვლიანი თვალე-
ბით გადახედა შშობელ კარ-მიდამოს და გაჰყვა უკან მამას,
რომელიც საესე ხურჯინ-გადაკიდებულ ცხენს მიუძღოდა.
დიდ ხანს გაჰყურებდა მარიამი მიმავალ შეილს და „ღმერთო
შვიდობით დამიბრუნეო“, იმეორებდა.

როცა ხალისას გავიდნენ, ვანიკომ ერთხელ კიდევ მოი-
ხედა და გამოეშვიდობა სოფელს. კინალამ კრემლებმა დასძ-
ლიეს, მაგრამ მამის შერცხვა, და თვალეზე მომდგარი კრემ-
ლების გამოსაბრუნებლად, რამდენჯერმე „აჩუ“ შესძახა ცხენს.

— შეგექვი, შეილო, ცხენზე თუ ვინდა,—უთხრა ვანოს
მამამ.

— არა, ფეხით სიარული მიჩვევია.

— შენი ნებაა; თუ დეიღალო—თქვი!

ბახმაროს*)

აშორებია თვის მოძმე ბარს, ცაღ აღ-
მართულა,
ზეცის, მზის ტრფობას აუზიდავს
თვისკენ ბახმარო,
ირგვლივ ლურჯ მთებით, ფიქვე-ნაძე-
ნარით შემოფარგლულია
და მოკახმულა ვით ქალწული ნაზ-
სანეტარო.

მზე გარიტრაეზე მას პირველად მიუძღვნის ამბორს,
ოქროს სხივთაგან ნაქსოვ ლენაქს თავზე მოახვევს;
თანაც ფიქვე-ნაძენარს ცელქი სიო უვარცხნის ქოჩორს,
საამო სურნელს ფრთებით სტაცებს და ირგვლივ აფრქვევს.

*) ბახმარო—სააგარაკო ადგილია გურიაში, შავი-ზღვის ზედა პი-
რიდან ორი ვერსის სიმაღლე მთაზე.

შუა ჩაურბის „ბახვის წყალი“... *) ზურმუხტ ბა-
 ლახებს
 და მთის ყვავილებს შხეფთა ფრქვევით მკერდს უწარ-
 მტაცებს.
 თავის ემბაზში აბანაეებს ცელქსა კალმახებს,
 დილით მზეს, ღამით მთვარე-ვარსკვლავთ ღიმილსა სტა-
 ცებს.

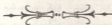
დაღამების ეაშს, როს მოსწყდება მზე მის მწვერვალებს,
 ცას გაეცვრება ოქროს ფრთოსან ვარსკვლავთა ხომლი,
 და იმათ შორის ბადრი მთვარე მიმოსრიალებს,
 ზეცის გრილ სუნთქვით ძირს იფრქვევა ბროლისა კრემლი.

ვიშ, შენს შევენებას, მთაო მაღალო, სამოთხეე მიწის,
 ერთფეროვნება, ეთ მგონის სულს, არ გწაშს, არ გი-
 ყვარს!
 ვხედაე მზიან დღეს... მაგრამ მალე წარბებს შეიკრავს,
 მკერდზე გადმსხვრევს ელვა-ქუხილს, აღენს ნიაღვარს

და ისეე მალე გაიღიმებს... სიო დაჰქროლებს,—
 ტანს შემოახევეს ღრუბელთ ბამბას, შორს გადაჰკარგავს,
 ბალახს ყვავილებს ზე წამოშლის ფრთით შეაკრთოლებს.
 კვლავ მზისა სხივი აკრეალებულ ღაწვს მოუქარგავს.

სალამი, მთაო! გევედრები, არ დაიშურო
 სიუხვე შენი, შეების წყარო—გამკურნებელი;
 გაჰკურნე ყველა, ვინც შენ კალთებს შამოეზვაროს,
 რომ ისეე-ისე შედგრად სთელონ ცხოვრების ველი.

ი. სიხარულიძე.

*) „ბახვის წყალი“ მდინარეა, რომელიც ბახმაროს შუა ჩამოედის.

უკველეს ღროის გავშვის თავ- გაღასავალი.

(გავრძელება).

VIII

უცნობ ქვეყნისაკენ.

მოგზაურობა მოზრდილებს სწრთების. — კრეკია — კარგი მოწაფუა. —
რას სწაელობს იგი? — ნოტია სისტუმრო. — რა აღმოაჩინა რიუგმა. —
უცნაური შენობა. — ეგრედწოდებულ „დრუადულ ქეკლების შესასებ. —
ქვის შაკადებო. — რიუკი ქვესკნელიდან გამოდის. — როგორ იბრძო-
ლა რიუგმა. — უხუცესს თავისი შვილისშვილები ხელფანურ მღვამე-
ზე იერიშით მიჭყავს. — მღვამეს მცხოვრებლება გარედ გამოდინ. —
ზამთრის ბანაკი, — წაყვბი და ტანარება. — როგორ სარგებლობენ გა-
ქვეყებულ ცხოველებათ. — წყალზე მგზავრობა.

ანაგრძელს მგზავრობა. ხან მოლუშული წვიმიანი
დღეები იყო, ხან თეთრი თოვლისაგან განა-
თებული; მზე იშეითად გამოჩნდებოდა ხოლ-
მე. — უხუცესი კი თავის პატარა თანამგზავრე-
ბით განაგრძობდნენ გზას აღმოსავლეთისკენ,
ტყეში, მთებში, ბარში და მინდორში.

ერთი დღეც არ გასულა ისე, რომ კრეკს რამე სასარგებ-

ლო აღსნა-განმარტება არ შეეძინა უხუცესისა ან ძმებისაგან. იმან შესწავლა ჩხრიალის, ქარის ქროლვის, ყვირილის, სიმღერის, სტვენის, ყროყინის,— ერთი სიტყვით—დედა-მიწაზე ყველა ხმის გარჩევა; გარჩევა სივრცისა, საგანთა და ცოცხალ არსებათა.

ბუნება წარმოადგენდა მისთვის ვრცელ სასკოლო დარბაზს, სადაც მკაცრ მასწავლებლის მაგიერობას გაქირვება და სიღარიბე უწევდა. უკიდურეს შემთხვევაში—უხუცესი თავისი დიდი ხნის გამოცდილებით შეელოდა.

კრეკმა შეითვისა აგრეთვე სხვა-და-სხვა ოსტატობა და ხერხი, რომელიც გამოსადეგია ცხოველებზე ნადირობის დროს, ისწავლა თვითმულ მხეცისათვის მახის დაგება, აგრეთვე ისიც, თუ რა ალაგას უნდა დაეჭრა ცხოველი, რომ უცბად მომკვდარიყო.

განაერთარა იშვიათი სიმარდე და სიმარჯვე. ცოდნასთან ერთად ღონეც ემატებოდა.

თუმცა ჯერ ძალიან ახალგაზდა იყო, მაგრამ თავის ძმებზე უკეთ დარბოდა, ხტუნაობდა, ხეებზე ადიოდა, ცურავდა და ყურყუმელაობდა.

ცხოველის ნატერფალს და კვალს, სულ ოდნავ დაინეულს მათი გავლის დროს, მაგალითად: ხის ქერქზე მათი პატარა ბრჭყალებით გაფხაქნილს, არასოდეს არ გაუშვებდა შეუშჩნევლად.

თვალს ადევნებდა თევზს და იჭერდა, როგორც ჰელი; სმენაც ახლა რიუგზე ნაკლები არა ჰქონდა; ყნოსვა კიდევ ისეთი ჰქონდა, რომ დიდ მანძილზე წინ-და-წინ გამოიცილობდა, თუ რა-და-რა მკენარეს ან ნადირს შეხედებოდა.

მაგრამ თავი არ მოჰქონდა ამ ცოდნით, რომელიც თავისი საკუთარი სურვილით, მუდმივ თავის თავზე ძალ-დატანებით, დაულალავ მამაცობით და უხუცესის ყოველი სიტყვის შესმენით შეიძინა.

იგი ისევ წყნარ და მომთმენ ბავშვად დარჩა; მშენებნიანდელივით ნაზად და აღტაცებით ექცეოდა; თავის მასწავლებლის სიტყვებსაც ღრმა პატივისცემით და მადლიერი გულთით ისმენდა, როგორც წინა დროებში, თუმცა ხან-და-ხან საკუთარი გამჭრიახობა და გამოცდილება აძლევდა ხოლმე უარეყო ზოგი მოძველებული აზრი პატივცემულ მასწავლებლისა, როგორც შემსდარი და უსაფუძვლო.

ერთი სიტყვით—კრეკი იყო უძველეს დროის კეთილი და საყვარელი ბავშვი.

მგზავრობის დროს ამინდი დღითი-დღე ფუჭდებოდა.

შუა ზამთარი იყო.

დიდებულ უბუცესს არა-ეროხელ უფიქრნია იმაზე, რომ კეთილ-გონიერება მოითხოვდა დროებით სადმე მღვიმეში მოეცადნათ, სანამ კარგი ამინდი დადგებოდა.

ხის ტოტებისაგან აშენებული და გარშემო სქელი მიწის ფენით შემოლესილი ქოხი საიმედო თავშესაფარს ვერ წარმოადგენდა მათთვის, რადგანაც ნიაღვარი მალე შეანგრევედა კედელს, ან ამოვარდნილი ქარი წამოაქცევდა.

ამიტომ უბუცესი ჩქარი ნაბიჯით მიდიოდა და ამავე დროს რაიმე ბუნებრივ გამოქვაბულს ეძებდა, რომელიც მათთვის სრულიად უშიშარი თავშესაფარი იქნებოდა.

იმ ვაკე ადგილას, სადაც მგზავრები იმყოფებოდნენ იმ დროს, როდესაც მოხუცმა მონადირემ გადასწყვიტა დროებით შეეჩერებიათ აღმოსავლეთისაკენ მგზავრობა, სრულიად არ იყო კლდეები გამოქვაბულებით.

სცადეს და მოთავსდნენ ღრმა ორმოში, რომელიც ერთხელ დილით ტყეში იპოვნეს. ეს ორმო აღბად დიდი ხნის მიტოვებული ბუნაგი იყო რომელიმე, აწ უკვე გამქრალ, მხეცისა.

მაგრამ, იმავ ღამეს, ჩაიმაღნენ თუ არა ამ ორმოში, მახლობელ ქაობის წყალი აღიღდა ცივ ნიაღვრისაგან, შემო-

ხეთქა ამ ბუნავში, რომელიც ადამიანის საცხოვრებლად იყო გადაქცეული.

მგზავრები კინალამ დაიღრჩენენ, რადგანაც ძილის დროს შეუვარდათ წყალი.

იძულებულნი იყვნენ მიეტოვებინათ ეს თავშესაფარი და მალლობები მოენახათ, რომ აღიდებულ წყალისაგან გადაჩენილიყვნენ.

ერთხელ, ჩენი მონადირეები რაღაცა ცხოველს მისდევდნენ ერთმანეთს დაშორებულნი. ამას იშვიათად სჩადიოდნენ, რადგანაც ნადირის დაჭერა ბევრად უფრო ადვილია, როცა რამდენიმე კაცი ერთად შემოეხვევა. დიდ-ყურა რიუგმა უცბად დაინახა პატარა გორაკის წვერზე ხეების ქვეშ უცნაური სწორი და უშველებელი ქვების გროვა, ხავსით ამწვანებული.

მივიდა მასთან, გარს შემოუარა და ცნობის მოყვარეობით დაათვალიერა.

ბნელი ხერხელის ორსავე მხარეს, რომელიც სამშობლო მღვიმეს შესავალს აგონებდა, იდგა ორი აყუდებული პრტყელი ქვა, რიუგზე ბევრად მაღალი. ამ ქვებს ზემოდან ედოთ კიდე ამისთანავე პრტყელი, განიერი, მძიმე და გრძელი ლოდები,

ეს ლოდები და ქვები შეადგენდნენ შესანიშნავ მაგარ კედლებსა და ჭერს.

— ეს აღბად ადამიანების გაკეთებულია, — სთქვა თავისთვის რიუგმა

და მაშინვე დაუმატა:

— სწორედ ადამიანებს უცხოვრიათ აქა. ჩვენთვისაც ასეთი თავშესაფარია საჭირო: ამ ქვებში არც წვიმა ჩავა და არც თოვლი.

მერე კიდევ შემოუარა ამ იღუმალ შენობას და შენიშნა, რომ იგი ყოველ-მხრივ დახურული იყო; ხოლო ერთ მხარეს ჰქონდა ბნელი ხერხელი, რომელიც ხვეული მცენარეებით იყო

იგი ისევ წყნარ და მომთმენ ბავშვად დარჩა; მანდელივით ნაზად და ალტაცებით ექცეოდა; თავის მასწავლებლის სიტყვებსაც ღრმა პატივისცემით და მადლიერად გულთხარით ისმენდა, როგორც წინა დროებში, თუმცა ხან-და-ხან საკუთარი გამჭრიახობა და გამოცდილება აძლევდა ხოლმე უარყო ზოგი მოძველებული აზრი პატივცემულ მასწავლებლისა, როგორც შემცდარი და უსაფუძვლო.

ერთი სიტყვით—კრეკი იყო უძველეს დროის კეთილი და საყვარელი ბავშვი.

მგზავრობის დროს ამინდი დღითი-დღე ფუჭდებოდა.

შუა ზამთარი იყო.

დიდებულ უზუცესს არა-ეროხელ უფიქრნია იმაზე, რომ კეთილ-გონიერება მოითხოვდა დროებით სადმე მღვიმეში მოეცადნათ, სანამ კარგი ამინდი დადგებოდა.

ხის ტოტებისაგან აშენებული და გარშემო სქელი მიწის ფენით შემოლესილი ქოხი საიმედო თავშესაფარს ვერ წარმოადგენდა მათთვის, რადგანაც ნიაღვარი მალე შეანგრევდა კედელს, ან ამოვარდნილი ქარი წამოაქცევდა.

ამიტომ უზუცესი ჩქარი ნაბიჯით მიდიოდა და ამავე დროს რაიმე ბუნებრივ გამოქვაბულს ეძებდა, რომელიც მათთვის სრულიად უშიშარი თავშესაფარი იქნებოდა.

იმ ვაკე ადგილას, სადაც მგზავრები იშყოფებოდნენ იმ დროს, როდესაც მოხუცმა მონადირემ გადასწყვიტა დროებით შეეჩერებიათ აღმოსავლეთისაკენ მგზავრობა; სრულიად არ იყო კლდეები გამოქვაბულებით.

სცადეს და მოთავსდნენ ღრმა ორმოში, რომელიც ერთხელ დილით ტყეში იპოვნეს. ეს ორმო ალბად დიდი ხნის მიტოვებული ბუნაგი იყო რომელიმე, აწ უკვე გამქრალ, მხეცისა.

მაგრამ, იმავ დამეს, ჩაიმაღლნენ თუ არა ამ ორმოში, მახლობელ ქაობის წყალი აღიდდა ცივ ნიაღვრისაგან, შემო-

ხედავს ამ ბუნავში, რომელიც ადამიანის საცხოვრებლად იყო გადაქცეული.

მგზავრები კინალამ დაიღრჩენენ, რადგანაც ძილის დროს შეუვარდათ წყალი.

იძულებულნი იყვნენ მიეტოვებინათ ეს თავშესაფარი და მალლობები მოენახათ, რომ აღიდებულ წყალისაგან გადაჩენილიყვნენ.

ერთხელ, ჩვენი მონადირეები რალაცა ცხოველს მისდევდნენ ერთმანეთს დაშორებულნი. ამის იშვიათად სჩადიოდნენ, რადგანაც ნადირის დაჭერა ბევრად უფრო ადვილია, როცა რამდენიმე კაცი ერთად შემოეხვევა. დიდ-ყურა რიუგმა უცხად დაინახა პატარა გორაკის წვერზე ხეების ქვეშ უცნაური სწორი და უშველებელი ქვების გროვა, ხავსით ამწვანებული.

მივიდა მასთან, გარს შემოუარა და ცნობის მოყვარეობით დაათვალიერა.

ბნელი ხვრელის ორსავე მხარეს, რომელიც სამშობლო მღვიმეს შესავალს აგონებდა, იდგა ორი აყუდებული პრტყელი ქვა, რიუგზე ბევრად მაღალი. ამ ქვებს ზემოდან ედოთ კიდე ამისთანავე პრტყელი, განიერი, მძიმე და გრძელი ლოდები,

ეს ლოდები და ქვები შეადგენდნენ შესანიშნავ მაგარ კედლებსა და ჭერს.

— ეს ალბად ადამიანების გაკეთებულია, — სთქვა თავის-თვის რიუგმა

და მაშინვე დაუმატა:

— სწორედ ადამიანებს უცხოვრიათ აქა. ჩვენთვისაც ასეთი თავშესაფარია საჭირო: ამ ქვებში არც წვიმა ჩავა და არც თოვლი.

მერე კიდევ შემოუარა ამ იღუმალ შენობას და შენიშნა, რომ იგი ყოველ-მხრივ დაბურჯული იყო; ხოლო ერთ მხარეს ჰქონდა ბნელი ხვრელი, რომელიც ხვეული მცენარეებით იყო

ამოცხებული; ნადირს მხოლოდ აქედან შეეძლო შესვლა, მაგრამ ამის დაფარვა აღეილი იყო.

— აბა, — სთქვა რიუგმა, — ახლა შიგნიდან დავათვალიეროთ ეს ქვის სადგომი.

ფრთხილად გასწია ხერგლის წინ ჩამოფარებული კვრინჩხნარის და სხვა მკენარეების ფარდა, ყურები სტკვიტა და შიგ შეხედდა გაბედა.

— ძალიან ბნელია შიგ, — წაილაპარაკა მან დაბალის ხმით: — ერთი შევიდეთ.

ჩაეიდა ღრმა ქვესკნელში. ხელში მომზადებული შუბი ეჭირა.

ეს ქვესკნელი ადამიანის ხელით იყო გაკეთებული, როგორც სრულიად საბუთიანად შენიშნა გულადმა დიდ-ყურა რიუგმა.

მართლაც რიუგმა აღმოაჩინა ერთ-ერთი უძველესი უხეში შენობა, ღმერთმა იცის, რა დროის აღმართული უცნობ ხალხისაგან. ერთი იმ შენობათაგანი იყო, რომელთაც „დრუიდულ“ ძეგლებს უძახდნენ, თუმცა ამგვარი ძეგლები მოინახებოდა სხვა-და-სხვა ალაგას დედა-მიწის ზურგზე, იქ, სადაც ძველი ვალღების „დრუიდებს“ არც-კი გაუვლიათ. ახალმა მეცნიერებამ ამათ შიაკუთენა სახელი „მეგალიტურ ძეგლებისა“, რაც ნიშნავს: „დიდ ქვებისაგან გაკეთებულ ძეგლებს“.

რაც შეეხება იმ შიხანს, რისთვისაც ეს ძეგლები იყვნენ აშენებული, ამაზე ნამდვილი ვერავის უთქვამს. სადგომი იყო რომელიმე ტომის ცოცხალ წარმომადგენლებისა? საფლავებისთვის ხმარობდნენ იმათ, რაც უფრო ახლოა სინამდვილესთან? იქნებ აღმართულნი იყვნენ დიდებულ სამხედრო გამარჯვების სახსოვრად, ან იმ ძველ დროის სახელოვან მხედართა პატივისცემის აღსანიშნავად? შესაძლოა, რომ ჩვენ ამაზე ნამდვილი ცნობები ვერც-კი შევკრიბოთ.

ექვი არ არის ახლა, რომ „მეგალიტური ძეგლები“, სწორედ ისინი, რომელნიც ვეებერთელა ქვის მაგიდებს წააგავ-

შემდეგ მღვიმეს ზერელში გა-
მოჩნდა რიუგი მოჭანცული,
სისხლში მოსერილი, შუბის
ნატეხით ხელში.

დნენ, თავის დღეში სამსხვერპლონი არ ყოფილან, რომლებ-
 ზედაც ადამიანის მსხვერპლი უნდა შეეწირათ, როგორც წინად
 შეცდომით ფიქრობდნენ.

ჩვენში, საფრანგეთში, ჩემო მეგობარო ეორჟ, ბევრია
 ამისთანა მშვენიერი ძეგლები ტყეებში. თავისუფალ დროს მე
 და შენ ვნახავთ რამდენსამე მათგანს, როგორც რიუგმა
 ნახა. დაუმატებ კიდევ, რომ იმგვარივე ძეგლები, სადაც რიუ-
 გი შევიდა, წარმოადგენდა დიდსა და გრძელ კორიდორებს,
 «დახურულ ხეივნებად» წოდებულს.

არ გაუვლია რამდენსამე წუთს, რაც რიუგი ქვებს მოე-
 ფარა, რომ ხელოვნურ მღვიმედან მოისმა ჯერ გაურკვეველი
 ტკაცანი, მერე საშინელი ყვირილი, მძლავრი ბრახუნი და
 ადამიანის ხმა.

შემდეგ მღვიმეს ხერელში გამოჩნდა რიუგი მოქანცული,
 სისხლში მოხვრილი, შუბის ნატებით ხელში; ერთი ღრმად
 ამოისუნთქა და ისე მოკპურცხლა, რომ არც-კი მიუხედნია
 იმ ადგილისკენ, სადაც უხუცესი ვგულეობდა.

უხუცესს-კი ორ დანარჩენ მონადირესთან ერთად უკვირ-
 და, რომ რიუგმა ასე დაიგვიანა.

რიუგმა მიიღბინა თავის მეგობრებთან;—გაჩუმებული იყო
 და მთლად კანკალებდა.

მოხუცი და ბავშვები გაკვირვებით შესცქეროდნენ.

— რა ამბავია, რიუგ?—ჰკითხა უხუცესმა:—ეს სისხლი
 საიდან არის? შენი ნადავლი სადღაა? იარაღი გატეხილი გაქვს!
 რა მოხდა?

— ადამიანები! ადამიანები!—ბუტბუტებდა რიუგი, რო-
 მელიც თან-და-თან მშვიდდებოდა.

— ადამიანები?! სადა?—წამოიძახეს მონადირეებმა.

— ჰო, ადამიანები, აი იქ, მიწის ქვეშ. ბნელაში თავს
 დამეხსნენ. ვიბრძოდი წყვილადში ალალ-ბედზე, მანამ იარაღი
 მქონდა ხელში; მერე გამოვიქეცი: თქვენთვის უნდა შემეტ-

ყობინებინა, რომ მტერს ხელში არ ჩაეარდნოდით. დაეხოცე, რამდენი დაეხოცე! ძალიან ბევრი დაეხოცე! მაგრამ, კიდევ ბევრი-ბევრი დარჩა!

ამ ამბავმა ძლიერი შთაბეჭდილება მოახდინა მსმენელებზე. ესენი გულადები იყვნენ, მაგრამ, რაც უნდა გულადი იყო, მოახლოებულ ბრძოლის ვაგონებაზე შეფიქრიანდები.

— ადექით და გაესწიოთ! — სთქვა უხუცესმა; — იარაღით დაუხედეთ მტერს.

— საოცარი კია, რატომ არ გამოვიდგნენ.

მოხუცის სიტყვებს მაშინათვე დამორჩილდნენ და რიუგის წინამძღოლობით, რომელიც ცოტა არ იყოს დამწვიდდა, წყნარი მგზავრები, შემოვრებად გარდაქცეულნი, გაემგზავრნენ მწყობრად ქვის სახლისკენ, სადაც, რიუგის სიტყვით, ეს უკანასკნელი სიკვდილს ძლივს ვადარჩა.

უხუცესის ბრძანებით ჰელიმ აიღო კერიდან ანთებული მუგუზალი და თან წაიღო.

აი მივიდნენ ბნელ ქვესკნელის შესავალითან.

ჰელიმ შეაგდო შიგ, რაც შეიძლებოდა უფრო შორს, ანთებული ღინეღილი და მოლაშქრეთ, იარაღის ქნევით, ასტებეს საომრად გამოწვევის ყვირილი. ელოდნენ, რომ იქ მჯდომი მტერი მაშინათვე გამძვინვარებული ეძგვრებოდა.

მაგრამ ადამიანების მაგიერ, ვის წინაშეც ასეთი გმირობა გამოიჩინა რიუგმა, თუმცა მოულოდნელად დაესხნენ თავს, — მღვიმედან გამოფრინდნენ რალაც დიდრონი, შავი და წითელი არსებანი, ვეგბერთელა ბანჯგელიანი ფრთებით, და გაწუწეს მონადირეები სისხლით.

ზოგი მათგანი საჩქაროდ გაფრინდა და ხეებში მიიშალა; სხვები, — ალბად უფრო მძიმედ დაჭრილები, — დედამიწაზე ცვიოდნენ საშინელი ყვირილით.

წარმოიდგინე, დიდყურა რიუგს უშველებელ ღამურების გროვა, რომლის ჯიშიც ახლა უკვე გაწყვეტილია, ბნელაში.

ადამიანებად ეჩვენა. მათი ჩონჩხის ნიშანი დარჩა ქვესწორებში და მღვიმეებში, თანამედროვე მეცნიერებისაგან აღმოჩენილი და შესწავლილი.

მონადირეებმა დაათვალიერეს დახოცილი ნადირები, თუმც უშველვებელი ცხოველები ისეთი მრისხანები აღარ ეჩვენათ, როგორც შეიარაღებული ხალხია ხოლომე, მაგრამ რიუგის შეცდომას მაინც აღარ დასციენს, რადგანაც ვეფხვისებურ ღამურების ყბები და მათი მკერდის ბრტყალები საზარლად ეჩვენებოდათ და ნამდვილადაც საშიში იქნებოდა ბრძოლის დროს.

პელიძე წაიჭურჭულა რიუგს:

— ეს დიდ თეთრ პელიკანად ღირს!

მონადირეებმა მიანებეს თავი მძოვრებს და მღვიმეში დაბრუნდნენ. კრეკი შიგ შეძვრა, აიღო მუგუზალი, რომელიც ისევ ერთო, გააძლიერა ცეცხლი და წაუკიდა მიწაზე დაყრილ ხმელ ბალახს, ჩადგა თვითონ კარებში და უცდიდა.

როდესაც კომლი გაიფანტა, სუკველანი შევიდნენ მღვიმეში. უხუცესმა გამოუცხადა ბავშვებს, რომ მღვიმე მას ყველა სტიქიონებისა და ტყის ნადირის წინააღმდეგ მოხერხებულ თავშესაფარად მიაჩნია. გადაწყვეტილი იყო დანარჩენი ზამთარი აქ გაეტარებინათ.

შენ აღბად მიხვდი, ფორე, რომ ახალ ბინის შესახებ ფიქრით თავი არ შეუწყუხებიათ ჩვენ მგზავრებს. იმავე ღამესვე უკვე თბილად ქერ ქვეშ, დახურულ ხეივანში ეძინათ. ყველაზე უწინ კრეკს შეხვდა მეგობრების დარაჯობა და ცეცხლის თვალ-ყურის დევნა, იმ ღამეს, რომელიც მოჰყვა რიუგის ღირს-შესანიშნავ ბრძოლას.

ზამთარი მალე გავიდა. გაუთავებელი ყინვების შაგიერ თბილი წვიმა მოვიდა. ყინვაში ჩრდილო ირმებზე ნადირობა უფრო ნაყოფიერია, რადგანაც ამ ცხოველებს თოვლის ქვეშ უყვართ თავის საკვებ ხავსის ძებნა.

წყნარი მდინარე ჩაუდიოდა ახლოს მონადირეების მდებარეობის მეს. როდესაც ჩრდილოეთის ირმები სხვა ქვეყნებში წაიღებენ და იშვიათად ხედებოდნენ იმათ, ჩვენმა მონადირეებმა დაიწყეს წყლის ნაპირას გარეულ ღორების, ქაობის ფრინველების, პელიკანების, წაგებისა და სხვა ბევრი ნადირის ხოცვა. ამ ცხოველებში ზოგი მეტად დიდი იყო, ზოგი-კი ბაჰიაზე მოზრდილი. ყველა ეს ნადირები ტალახში ეყარნენ, ყურყურმელაობდნენ, ცურაობდნენ და თევზებსა და წყლის მცენარეთა ფესვებს დაეძებდნენ. დიდრონი, რომელთაც ცხვირი ხორთუმს უგავდა, ეხლანდელ ტაპირებს ემზგავსებოდნენ; პატარები კიდევ თავის უკანა ფეხების თითებით წავის ოჯახს მოგაგონებდნენ.

მგონი შენთვის უკვე მითქვამს, ეორე, რომ წარსულ საუკუნის ბოლოში წაგები რომის უდაბურ კუნძულებზე ცხოვრობდნენ. ესენი უკანასკნელი წარმომადგენელნი იყვნენ საფრანგეთში იმ ნადირების ოჯახობისა, რომელზედაც კრეკი თავის ძმებით ნადირობდა ხოლმე კალებში. ერთ ამისთანა ნადირობის დროს კრეკმა საუცხოვო რამ მოვლენა აღმოაჩინა.

ცხოველი, რომელზედაც კრეკი ნადირობდა, უცბად სოროში გაქრა; კრეკი, დევნით გატაცებული, შეუდგა ქვიშასა და ლამში გაკეთებულ სოროს გაგანიერებას და გამოწმენდას ხელით და შუბის ტარით.

შეიხედა გაგანიერებულ ხერელში და უცბად დაინახა რალაცა; უშველებელ ნიჟარას პირი ეგონა.

საჩქაროდ გამოხვეტა ქვიშა და თან თავის ამხანაგებს დაუწყო ძახლი; ისინიც მალე მოცვივდნენ და, საქმის გარემოება რომ გაიგეს, შეუდგნენ მუშაობას.

იმ დროს, როცა გულმოდგინედ სთხრიდნენ მიწას, უხუცესიც მოვიდა. ამათ ნიჟარას უდიდესი ნაწილი უკვე მოეთხარათ და მალე სულაც გამოჩნდა დედა-მიწიდან.

ამ ნიჟარას სამი მეტრი სიგრძე ჰქონდა.

მანამ სრულად ამოსთბრიდნენ, უხუცესი და მშვენიერი
პელი მიხედნენ, რა იყო ეს უშველგებელი ნიჭიარა!

შენც, ყორე, ალბად მიხედი, რომ მათ წინ კუს ფარი
იღო.

მართლაც, ამათ იბოვნეს კარგად შენახული კუს ზემო
ფარი, რომელიც აქ, ქვიშაში, იღო რამოდენიმე საუკუნის
განმავლობაში.

გადასწყვიტეს ფარი წყალში გაერეცხათ, ტალახი მოე-
შორებინათ. გაადაბრუნეს და გამობერილ მხრით ქვიშაზე გა-
ათრიეს. მაგრამ, წყლის პირას რომ მოიტანეს, უტბად წყალ-
ში ჩაცურდა და ისე მარჯვედ, რომ-კი არ ჩასძირა, გაცურ-
და ქილში ქანაობით.

მაშინ აღტაცებულმა რიუგმა ჩააგდო ამ გამოგონილ
უხეშ ნაეის ძირში მძიმე ქილის კონა.

ძმებმა მიბაძეს მის მაგალითს და შიგ ქვიშა ჩაჰყარეს.

ფარი ცურვას განაგრძობდა.

ამოდენა ქვიშა-კი არ ამძიმებდა, პირიქით უფრო ხელს
უწყობდა მის ცურვას. უხუცესმა, დაინახა თუ არა ესა, თავ-
ში უეცრად რაღაცა აზრმა გაურბინა: უბრძანა კრეკს ფრთხი-
ლად ჩამჯდარიყო შიგ.

კრეკი დამორჩილდა.

ფარი ცურვას განაგრძობდა.

უხუცესის ბრძანებით კრეკს პელი და რიუგიც შეუ-
ერთდნენ.

ფარმა ეს სიმძიმეც აღვილად აიტანა; მაშინ თვითონ
უხუცესიც ჩავიდა წყალში და მალე ისიც ჩაჯდა ძვლისა და
ქერტლის ნაეში, რომელმაც ამ უკანასკნელ გამოცდასაც გა-
უძღლო.

მოგზაურები უსათუოდ ცოტა უბერხულად გრძნობდნენ
თავს ამ ნაეში, მაგრამ ამ უცაბედ აღმოჩენას თავისი კარგი
მხარეებიცა ჰქონდა და შესაძლებელია მათთვის გამოსადეგიც
ყოფილიყო.

მდინარე აღმოსაელეთისა
კენ იყო მიმართული. უხუ-
ცესმა გამოაცხადა, არ უნ-
და დაეილაღნეთ, ფარში
ჩავსხდეთ და რამდენსამე
ხანს ასე ვიმგზავროთო.

მდინარე დაახლოვებით აღმოსავლეთისაკენ იყო მიმართული. უხუცესმა გამოაცხადა, არ უნდა დავიღალნეთ, ფარში ჩავესდეთ და რამდენსამე ხანს ასე ვიმგზავროთო.

ამ განზრახვამ ბავშვები ალტაცებაში მოიყვანა; მეორე დღეს აასრულეს კიდევ.

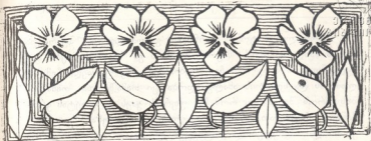
დილითვე მონადირეები თავის მასწავლებლის ხელმძღვანელობით შეუდგნენ მაგარ და გრძელ ხარიხების ქრას და ცეცხლზე ხმობას, რაიცა ფარის გასამართავად და თან სხვადა-სხვა დაბრკოლების მოსაგვრებლად სჭირდებოდათ.

ამინდი მშვენიერი იყო, ქარი არა ჰქროდა და მდინარეც, თუმცა ჩქარი იყო, მაგრამ მაინც მშვიდობიანად მიმდინარეობდა უდაბურ ნაპირებს შორის.

ჩვენი მოგზაურები უშიშრად გაემართნენ, თუმცა ცოტა ღელავდნენ, რაც ბუნებრივი მოვლენა იყო უძველეს დროის მესღვაურებისათვის. ფარი, გარს შემოხვეულ ღელისაგან განთავისუფლდა, გაცურდა მოხდენილი ქანაობით ზვირთებზე ნაპირებ შორის, რომელზედაც უკვე მწვანე ბალახი ბიბინებდა.

მარიამ იაშვილი.

ზიკია კორნილის საიღუმელო.

(დასასრული).

უ ვინმე ჰკითხავდა, სად შოულობთ ამდენ სამუშაოსაო, ბატონი კორნილი მიიღებდა თითოს ტუჩებზე და დიდმნიშვნელოვნად ეუბნებოდა:

— სს! ჩემი საფქვავი საზღვარგარედ გააქვთო.

ამის მეტი ვერაფერ ვერაფერი გაიგო, ფიქრიც კი მეტია იმაზე, რომ ვინმე შეპარულიყო წისკვილში და იქაურობა ენახა; ბატარა ვივეტასაც კი არ უშვებდა მოხუცი წისკვილში. როდესაც უნდა გაგველოთ წისკვილის წინ, ყოველთვის დაინახავდით მაგრად დაკეტილ კარებს, დიდ ფრთებს, რომელიც განუწყვეტლივ ტრიალებდა; ბეხრეც ჯორს, რომელიც ვახოკილ მიწაზე ბალახს სძოვდა და დიდ გამხდარ კატას, რომელიც იწვა ფანჯარაზე, მზეზე თბებოდა და გაბრაზებით ადევნებდა თვალს გამველელ-გამოვლელთ.

მართალია ბატონი კორნილი გულმოდგინედ ჰფარავდა თავის საიდუმლოებას, მაგრამ ბოლოს ეს საიდუმლოება ვაშელავდა. აი როგორ. ჩვეულებისამებრ მე უკრავდი ჩემ სალამურს და სოფლის ახალგაზღვდა კი თამაშობდა. თამაშობის დროს შევაპჩინე, რომ ჩემ უფროს ვაჟს და ვივეტას ერთმანეთი უყვარდათ. ეს ამბავი გულში მესიამოვნა, რადგანაც კორნილი ითვლებოდა პატივცემულ კაცად და ამის გარდა კიდევ იმიტომ, რომ ვივეტას შემზედვარე მე სიამოვნებას ვგრძნობდი. მინდოდა ეს საქმე გამერიგებინა და გავემგზავრე წისქვილისაკენ ბატონ კორნილთან მოსალაპარაკებლად.

უპ, ბებერი კუდიანი! უნდა გენახათ, როგორ მიმიღო! ვერას გზით ვერ გავაღებინე წისქვილის კარი. რის ვაი-ვაგლაბით აუხსენი საქმის ვითარება კარების ჭუჭრუტანიდან. ამ დროს ის გამხმარი ეშმაკი კატა იჯდა ფანჯარაზე და კრუტუნებდა. კორნილმა არც კი დამაცალა და დაიწყო უზრდელად ყვირილი, დაებრუნებულებიყავ ჩემს სალამურთან და, თუ მგჩქარება შეიღის დაქარწილება, საკოლოდ მომეძებნა ორთქლის წისქვილის პატრონის ქალი. წარმოიდგინეთ ჩემი მდგომარეობა: მოხუცის ურიგო სიტყვებმა საშინლად ამიდგევა, მაგრამ თავი შევიკავე, მივატოვე გიჟი ბებერი და დაებრუნდი შინ, რომ შეამჩნა ჩემი თავგადასავალი შეიღებისათვისა, საწყლებს ვერც კი წარმოედგინათ, რომ ჩემი ნაამბობი მართალი იყო. დიდი თხოვნის შემდეგ დავთანხმდი გამეშვა ორივე შეყვარებული ბატონ კორნილთან მოსალაპარაკებლად. ვივეტა და ჩემი ვაჟი მოემზადნენ და გასწიეს წისქვილისაკენ. როდესაც ისინი მოვიდნენ, ბატონი კორნილი ის იყო წასულიყო. კარებს კლიტე ედო, მაგრამ იმ სწყალს წასვლის წინ კიბე გარედ დარჩენოდა. შეყვარებულთ ეს არ ესიამოვნათ. ცოტა ხნის შემდეგ მოიფიქრეს, გადამძვრალიყვნენ ფანჯრიდან და დამთვალიერებინათ ეს ყველასათვის საიდუმლო წისქვილი. საკვირველი საქმეს! წისქვილი ცარიელი იყო, არც ტამბრები, არც ერთი პურის მარცვალი, ერთი ბეწო ფქვილი

არ იყო არც კედელზე, არც ობობას ქსელზე... წისქვილში არ იდგა ჩვეულებრივი მშვენიერი სუნი ახალ დაფქული პურისა... ღერძი სქელი მტვრით იყო დაფარული, რომელზედაც ხანდისხან განისვენებდა დიდი, გამხდარი კატა. ქვედა სართულის ოთახს ეტყობოდა სიღარიბე და მოუვლელიობა, ძველი ქვეშისაგები, რამდენიმე მწვარი, ერთი ნაქერი გამხმარი პური, რომელიც ეგდო კიბის საფეხურზე და კუთხეში სამი თუ ოთხი დაგლეჯილი ტომარა, კირისა და გაჯის ნამტვრევებით სავსე. ეს გახლდათ საიდუმლო ბატონ კორნილისა. საღამომით ბატონ კორნილს შარაზე თურმე ეს ნაგვით სავსე ტომრები დაჰქონდა ჯორით და ყველა კი ჰფიქრობდა, რომ საფუძველი იყო...

საწყალი წისქვილი! საწყალი კორნილი! უკვე დიდი ხანია, რაც ორთქლის წისქვილიმ ჩამოაცალა უკანასკნელი მუშტარიც კი. მართალია, ფრთები ყოველთვის ტრიალებდა, მაგრამ ხვიშირა*) ცარიელი იყო და სარკველა ტყუილად რაბრაზებდა. ახალგაზნები დაბრუნდნენ ტირილით და შიამბეს ნახული. ამ ამბავმა გული შემიწუხა. იმ წამსვე გავიქეცი მეზოლებთან, რამდენიმე სიტყვით უამბე, რაც ვიცოდი. ყველანი შევიკრიბენით და გადავწყვიტეთ დაგვეტვირთა ჯორები ხორბლით, ვისაც რამდენი მოეპოვებოდა სახლში, და წაგველო ბატონ კორნილთან წისქვილში, თქმა და ასრულება ბა ერთი იყო. მთელი სოფელი მიემურებოდა შარა გზაზე. ყველამ გავსწიეთ წისქვილისკენ, ხორბლით დატვირთულ ჯორების დიდი ქარავნით. ახლა კი ნამდვილი ხორბლით! წისქვილის კარები განივრად იყო გახსნილი... კარების წინ ბატონი კორნილი იჯდა ნაგვით სავსე ტომრებზე, მტირალი. თავი ხელებზე ჰქონდა დაშვებული. მოსელის უმაღვე

*) ხორბლის მაღლა ყუთი, ზევით განივრი და ქვევით ვიწრო, სადაც ჰყრიან დასაფუძველ ხორბალს და საიდანაც ხორბალი ნელ-ნელა სცივება დასაფუძველად.

გაეგო, რომ იმის წასვლის შემდეგ ვილაც გადამძვრალიყო თანჯარიდან წისქვილში და შეეტყო იმის სამწუხარო საიდუმლო.

— საწყალო ჩემო თავო!— იძახოდა, — ახლა სიკვდილის მეტი არაფერი დამრჩენია. წისქვილს სახელი ვაუტყდა...

გულ-საკლავად განაგრძობდა ტირილს და თან წისქვილს ელაპარაკებოდა, როგორც ცოცხალს, და უწოდებდა საალერსო სახელებს. ამასობაში ჩვენც ჯორებით ავედით წისქვილის ბაქანაზე და მოვრთეთ ძახილი, როგორც სანატრელ წარსულს დროს:

— ჰეი!.. მეწისქვილე!.. ჰეი!.. ბატონო კორნილ!.. და წისქვილთან დაგროვდა ზედი-ზედ ტომრები, სავსე მშვენიერი ხორბლით, რომელიც გაიფანტა დედა-მიწაზე ყოველ-შხარეს... ბატონი კორნილი გაშტერებული იყურებოდა. აიღო ხორბალი მუქაში და ამბობდა მოციხარი და მოტირალი:

— ნამდვილი ხორბალი!.. ღმერთო მალალო!.. მშვენიერი ხორბალი!.. ვაძაღვთ ერთი ამის ყურებით.

შემდეგ მოგვიბრუნდა ჩვენ:

— ჰო! მე ვიცოდი; რომ თქვენ მოხვიდოდით... ეს სულ ქურდი ორთქლის წისქვილის ბრაღია.

ჩვენ გვინდოდა ზეიშით შეგვეყვანა მოხუცი სოფელში.

— არა, არა, ჩემო შეილებო. ჯერ უნდა დაგვატიყვოთ ჩემ წისქვილში. დალილები იქნებით აქ ამოსვლით და დასვენება გესაქიროებათ.

ჩვენ ცრემლ-პორეულ თვალს ვადვენებდით იმის ფაცურს ხან მარჯენივ და ხან მარცხნივ, იგი ხსნიდა ტომრებს და თვალ-ყურს ადვენებდა ქვის ტრიალს. ამასობაში ხორბალი იფქვოდა და ფქვილის წმინდა მტვერი აღიოდა ჰაერში.

ჩვენ არ გვინდოდა მოხუცის შეწუხება და დაგბრუნდით შინ. ამ დღიდან ბატონ კორნილისათვის არ მოგვიკლია სა-

ლუარსაბ გერასიმეს-მე ბოცვაამ.

(მედახუთი წლის საზოგადო მოღვაწეობის გამო.)

ირველ სექტემბერს შესრულდა ოცდახუთი წელიწადი მას აქეთ, რაც პირველად გამოვიდა საზოგადო საშოლვაწყო ასპარეზზედ ქართველ საზოგადოებაში კარგად ცნობილი პედაგოგი ლუარსაბ გერასიმეს-მე ბოცვაამე. მთელი მეოთხედი საუკუნის განმავლობაში საზოგადო ასპარეზზედ მოღვაწეობა შეტად საძნელო და სა-

მძიმოა, მაგრამ მიუხედავად ამისა ბ-ნმა ბოცვაძემ, საზოგადოების სიყვარულით გამსჭვალულმა, სძლია ყოველივე დაბრკოლება და პირნათლად შეასრულა თავისი მოქალაქობრივი მოვალეობა სამშობლო ერის წინაშე.

ამიტომ ჩვენ ფრიად საჭიროდ მიგვაჩნია ვაეცნოთ „ნაკადულის“ მკითხველებს ვინაობა და ღვაწლი იმ კაცისა, რომელიც ოცდახუთი წლის განმავლობაში დაუღალავად შრომობდა ქართველი ერის გონებრივად წარმატებისათვის და დღესაც ამავე სიყვარულით და ენერჯით იღწვის თავის სამშობლო ქვეყნის საკეთილდღეოდ.

ლუარსაბ ბოცვაძე დაიბადა სოფელ ნოლაში, ქუთაისის მაზრაში. ლუარსაბის მამა, გერასიმე ბოცვაძე, სასულიერო წოდების კაცი იყო და ამიტომ იგი სულითა და გულით მონდომილი იყო შეილისათვის შესაფერი სწავლა განათლება მიეცა. მამამ პატარა ლუარსაბი ქუთაისის სასულიერო სასწავლებელში მიიბარა. ქუთაისის სასულიერო სასწავლებლიდან ლუარსაბი გადავიდა ხონის სამასწავლებლო სემინარიაში, სადაც მან კურსი დაასრულა 1888 წელს.

ამავე წლის პირველ სექტემბერშივე ლუარსაბ ბოცვაძე დაინიშნეს სოფელ წყალტუბოს, ქუთაისის მაზრაში, სამინისტრო სკოლის მასწავლებლად. სოფელ წყალტუბოს მკვიდრნი იმ ეამად ძლიერ უნდობლად ეკიდებოდნენ სკოლას და თითქმის წინააღმდეგნიც იყვნენ ბავშვები მიეზარებინათ სასწავლებელში. ვილაყამ სკოლის შენობის გადაწვაც კი განიზრახა, მაგრამ ეს ბოროტი განზრახვა დროზედ გაუგეს და სკოლის შენობა განსაცდელს გადაარჩინეს. ლუარსაბ ბოცვაძეს მრავალი შრომა და მეცადინეობა დასჭირდა, რომ სოფელელები სკოლას ასე უნდობლად არ მოპყრობოდნენ. ლუარსაბი დატრიალდა ხალხში და სიტყვით და საქმით უმტკიცებდა ხალხს სკოლის დიად მნიშვნელობას. მართლაც მისმა დაუღალავმა შრომამ უნაყოფოდ არ ჩაიარა. სამი წლის განმავლობაში წყალტუბოს სამინისტრო სკოლამ ლუარსაბის მეცადინეობით დაიმსახურა საზოგადოების სრული ნდობა და სიყვარული.

სოფელ წყალტუბოდან ლუარსაბი გადავიდა წინამძღვარი ანთ სამეურნეო სასწავლებელში, სადაც დაყო მხოლოდ ერთი წელიწადი, რის შემდეგაც იგი წერა კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების გამგეობის მიერ გამწესებულ იქნა კავკაზის სკოლის უფროს გამგე მასწავლებლად.

თოთხმეტი წელიწადი მასწავლებლობდა ბ-ნი ლუარსაბ ბოცვაძე კავკაზში და ამ ხნის განმავლობაში დიდად საგულისხმეო იყო მისი მოღვაწეობა სკოლის უკეთ მოწყობისა და წარმატების საქმეში. სწორედ იმ დროს, როცა ლუარსაბი დანიშნეს მასწავლებლად კავკაზში, სკოლა მოთავსებული იყო ნაჭირავებ შენობაში. ბ-ნი ლუარსაბი ადგილობრივ მოღვაწეებთან ერთად შეუდგა სკოლის საკუთარი შენობის შეძენის ზრუნვას. შეთანხმებულმა შრომამ სასურველი ნაყოფი გამოიღო. სულ მოკლე ხანში ადგილობრივ საზოგადოების დახმარებით სკოლას საკუთარი შენობა მოუპოვეს, ააშენეს სკოლისათვის საკუთარი ეკლესია და გამართეს მშვენიერი სათეატრო დარბაზი და კრა-კრვის სკოლა ქალებისათვის. ყველა ამ საშეილიშეილო საქმეების სათავეში სხვა ადგილობრივ მოღვაწეებთან ერთად უანგაროდ შრომობდა ბ-ნი ლუარსაბ ბოცვაძეც, რომლის მოღვაწეობა ამ მხრით მეტად ნაყოფიერი და საგულისხმეოა. რაკი სკოლამ საკუთარი შესაფერი შენობა შეიძინა, სწავლა-აღზრდის საქმეც სკოლაში უფრო მკვიდრ და საფუძვლიან ნიადაგზედ დამყარდა ბ-ნი ლუარსაბის ხელმძღვანელობით.

ლუარსაბ ბოცვაძის მეცადინეობით კავკაზის სკოლაში და განსვენებულ დავით სარაჯიშვილის ქარხანაში დაარსდა საკვირაო სკოლები, საცა ჩვენი დაულაღავი პედაგოგი მდაბიო ხალხს და მუშებს ბუნდოვანის სურათების საშუალებით აწვდიდა შესაფერ ცოდნას.

1906 წ. 1 სექტემბრიდან ლუარსაბ ბოცვაძე დაინიშნა ტფილისის ქართულ გიმნაზიის მასწავლებლად და ამ თამადაც ამ თანამდებობასაც თავისებური ჩვეულებრივი მხნეობით და ენერგიით ეწევა.

1908 წელს ლუარსაბი აირჩიეს წერა კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოების გამგეობის წევრად და მას აქვთ ამ ფრიად საპატიო და პასუხ-საგებ თანამდებობას ღირსეულად ასრულებს.

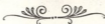
1908 წლიდან ლუარსაბ ბოცვაძე თავის რედაქტორობით სტამბავს საპედაგოგიო ჟურნალს „განათლებას“ და მხნე დარაჯად უდგას ყველა იმ საღ პედაგოგიურ პრინციპებს, რომელსაც ამ ეპოქა ჰქადაგებენ თანამედროვე საუკეთესო პედაგოგები.

ლუარსაბ ბოცვაძე ამ ოცდახუთი წლის განმავლობაში თითქმის ყველა ქართულ ჟურნალ გაზეთებში მონაწილეობას იღებდა. ჟურნალ „ნაკადულში“ დაარსებიდანვე მუდმივად თანამშრომლობდა და ტფილისში გადმოსახლების შემდეგ ამ ჟურნალის სარედაქციო კომისიის წევრად იქმნა მოწვეული. ლუარსაბის სალიტერატურო ნაწარმოები უმთავრესად შეეხება საქართველოში სწავლა აღზრდის უკეთ მოწესრიგების საქმეს. მისი შეურყეველი პედაგოგიური რწმენაა, რომ მოზარდი თაობის ნორმალური სწავლა განათლება შესაძლებელია მხოლოდ და მხოლოდ საშობლო ენის საშუალებით. ამიტომ ბ-ნი ლუარსაბი ბეჭდვითი სიტყვის საშუალებით, პირადის მოქმედებით ყველგან და ყველას იმას უმტკიცებს, რომ საშობლო ენის გარეშე სწავლა-აღზრდის საქმე ჩვენში მოუხერხებელი და შეუძლებელიცაა.

ასეთია შრომა და მოღვაწეობა იმ ადამიანისა, რომელიც ოცდახუთი წლის განმავლობაში მხნედ და დაუღალავად ემსახურება თავის საშობლო ერს. დიად, ლუარსაბ ბოცვაძე პირნათლად ასრულებს თავის მოქალაქობრივ მოვალეობას საზოგადოების წინაშე და მას ამ ეპოქა თამამად შეუძლია სთქვას: „Feci quod potui, 'aciant meliora potentes“ *).

ა. მიქაბერიძე.

*1) რაც შეეძლო გავაკეთე. ვისაც მეტი შეუძლია, დე მან გააკეთოს.

ელექტრონის სასწაულები.

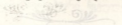
(წერილი პირველი).

1. ელვა და ქუხილი.

ელვა და ქუხილი ყველა ქვეყანაში ერთნაირად არ იცის. რამდენადაც ცივია რომელიმე ქვეყანა, იმდენად ნაკლებად იცის იქ ელვა-ქუხილი; ხოლო, სადაც გამუდმებული ზამთარია, იქ ელვა-ქუხილი თითქმის სრულიადაც არ იცის. მაგალითად ჩრდილო-ყინულოვან ოკეანეს კიდევებზე და კუნძულებზე მცხოვრებნი 10—15 წელიწადში ერთხელ თუ ნახვენ და გაიგონებენ ელვა-ქუხილსა, თორემ მეტჯერ ვერა.

სულ სხვას ვხედავთ ცხელ ქვეყნებში. აქ იშვიათად გაივლის წელიწადი, რომ ათჯერ და ოცჯერ არ ნახონ და არ გაიგონონ მცხოვრებლებმა ელვა-ქუხილი. მაგალითად: ჩვენს საქართველოში იშვიათი არ არის; ელვა-ქუხილს ორმოცჯერ მაინც ვნახავთ და გაიგონებთ ხოლმე წლის განმავლობაში. ამის მიზეზი — მარტო სიცხე არ არის: არა ნაკლები მიზეზი — ჩვენებური შალალი მთების სიძრავლე და სიხშირეა. შენიშნულია, რომ რამდენადაც მეტია რომელსამე ქვეყანაში მთები, იმდენად უფრო ხშირად იცის იქ ელვა-ქუხილი. ეს ცოტაა. არის ისეთი მთიანი ადგილები, სადაც ელვა-ქუხილი თითქმის ყოველ დღე იცის. აღსანიშნავია ის ამბავიც, რომ ზღვაზე, მეტადრე მისი ნაპირების დაშორებით, ელვა-ქუხილი თითქმის სრულიად არ იცის, თუმცა იმავე დროს, თუ მთები ახლოა

ზღვის ნაპირებთან, იქ ელვა-ქუხილი ჩვეულებრივი მოვლენაა.

ჩვენში ელვა-ქუხილი უფრო ხაფხულობით იცის, სახელდობრ, აპრილში, მაისში, თიბათვეში, მკათათვეში, მარიამობისთვეში და ენკენისთვეში, მაგრამ უფრო-კი შუა ზაფხულში. სხვა ქვეყნებში, მაგალითად, ინგლისში, ელვა-ქუხილი უფრო იანვარში იცის. აღსანიშნავია აგრეთვე ის ამბავი, რომ ელვა-ქუხილი მომეტებულად იცის შუადღის ხანებში და საღამოს ექვსი-შვიდი საათიდან ღამით. აღსანიშნავია აგრეთვე, რომ ელვა-ქუხილიანი აედარი ჩვეულებრივ იწყობა რომელსამე ხეობაში და მოდის ქვემოდ, ხოლო, თუ გზაზე მდინარე დახვდა, იშვიათად, რომ გამოღმა გადმოვიდეს. ელვა-ქუხილიანი ღრუბელი ერიდება აგრეთვე დიდრონ ტყეებსა და თუ გზაზე ტყე დაუხვდა, გარს უფლის. ეს არის მიზეზი-

რგვალი ელვა.

რომ სანამ რომელსამე ქვეყანაში ტყეები ხშირია, ხალხმა სეტყვაც არ იცის რა არის, ხოლო ტყეების გაჩეხვის შემდეგ სეტყვაც ხშირდება.

სახით ელვა ბევრნაირია: სწორი, დაკლანილი, რგვალი.

და სხვა. სხვა-და-სხვა იგი ფერთაყ: მოლურჯო, მოწითალო, მომწვანო, მოწითალო და სხვა. სხვა-და-სხვა აგრეთვე სიგრძით: არის ელვა 10—15 საეწნი სიგრძით, არის რვა და

რგვალი ელვა

ათ ვერსიანიც. რაც შეეხება რგვალ ელვას, ზოგი კაკლის და ქათმის კვერცხის ოდენაა, ზოგი კიდევ კაცის თავის ტოლაა და ხშირად საშინელის ძალით გასქდება და დაიქეჭებს.

2. რა შეუძლიან ელვას?

დიდი აუწერელი ვნება და ზარალი შეუძლიან მოუტანოს ელვამ ადამიანს, მაგრამ არც ისე ხშირად ხედება ადამიანს ეს ზარალი, რომ თავ-დავიწყებამდე გვეშინოდეს მისი და ტახტ ქვეშ ვძვრებოდეთ, როგორც ამას ზოგიერთი უმეცარ-

ნი სჩადიან. როცა ელვა დაეცემა მიწაზე, რასაც-კი მოხვედრება, ყველაფერს ანადგურებს—სწვავს სახლებს, შეშას, ხეებს, თივას, აღნობს ყოველგვარ ლითონს, ქვებს, ქვიშას, ჰკლავს კაცს, ცხოველს და სხვა. ელვის დაცემას რაზედმე ქართველები მებს ვეძახით. როცა მები პირდაპირ მიწაზე დაეცემა, თუ ქვიშნარი დახვდა, ქვიშას გააღნობს და საითკენაც გაივლის, ყველგან ქვიშისაგან შედუღებულ მილებს გააკეთებს. ზოგსა ჰგონია, რომ ეს მილები ციდან მზა-მზარეულად ვარდებოდეს, მაგრამ, როგორცა ვსთქვით, ეს მილები ანუ შედუღებული ქვები აქვე კეთდება დედამიწაზე მებისაგან.

მების დაცემა საზღზე.

თქმულიდან სჩანს, რომ ელვას სიცხოველეც ჰგონია. შერე ისეთი დიდი, რომ უმაგრეს ლითონებსაც აღნობს. აი რატომ არის, რომ მებ-დაცემულ კაცს თუ ცხოველს ტანზე ატყვიან დაწვის ნიშნები—ზოგს კანი აებურცება, თითქო ცხელი წყლით დასწვიაო, ზოგს—სულ მთლად დაუნახშირდება ხოლმე რომელიმე ნაწილი სხეულისა...

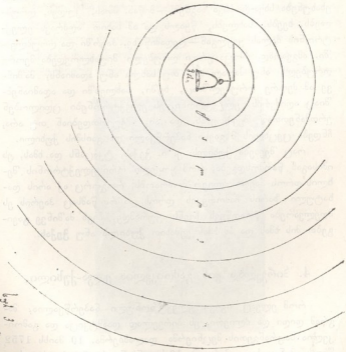
3. რა არის ელვა-ქუხილი და რისგან წარმოიხდება.

ბალტიის ზღვის პირად ათას ფეროვან კენკებს შორის, თქვენ შეხედებით პატარა ყვითელ კენკებსაც, რომლებსაც ჩვენ, ქართველები, **ქარვას** ვეძახით. ჯერ კიდევ უწინ, 600 წლის წინად ქრისტეს შობამდე ბერძნების ერთმა სწავლულმა, **თალესმა**, შენიშნა, რომ თუ ქარვას წაუსვ-წამოუსვამთ მაუდს, ქარვაში აღიძვრება რალაცა ძალა, რომელიც იზიდავს პატარ-პატარა ბუმბულოს, ჩაღას, ქალაღს და სხვა ასეთ სუბუქ რამეებს. ქარვას ბერძნულად **ელექტრონი** ჰქვიან, ამიტომ მას აქეთ ქარვის მოხსენებულ ძალასაც ელექტრონი დაარქვეს.

ახლა ცნობილია, რომ ქარვის ამ ძალას, ელექტრონს, შეიცავს არა მარტო ქარვა, არამედ ლაქაც, ფისიც, გოგირდიც, შუშაც და აგრეთვე თვით ღედამიწაც, ჰაერიც და ადამიანიც. რომ დარწმუნდეთ—ჰაერში მართლა ბევრია ელექტრონი თუ არა, გააკეთეთ შემდეგი გამოცდა: აიღეთ ორი შუშა, დაუცვეით მაგრად საცობი და შიგ საცობის შუაში ჩაურქვეით სპილენძის წკირები: ერთში მოკლე, ხოლო მეორეში შამფურივით წვეტიანი. შიგ შუშაში ამ სპილენძის ჯოხებს შიაბით ნამჯის ორ-ორი ნაქერი. შემდეგ აიღეთ შუშის ჩხირი, წაუსვ-წამოუსვით მაგრად მაუდი, რომ ამით აღძრათ შუშის ჩხირში ელექტრონი, და მიიტანეთ მოკლე-წკირიან შუშასთან; ნახავთ, რომ ნამჯები აქეთ-იქით გაიწვევენ. აიღეთ ახლა მეორე შუშა და დაიჭირეთ მალა ჰაერში. ნახავთ, რომ იპისი ნამჯებიც გაიწვევენ აქეთ-იქით. რად გაიწიეს ნამჯის ნაქრებში? მათთვის ხომ არ მიგვიკარებია ელექტრონი ჩხირი?—გაიწიეს იმიტომ, რომ ჰაერში მყოფი ელექტრონი ჩავიდა სპილენძის ჯოხით შიგ შუშაში და ნამჯის ნაქრები აქეთ-იქით გასწია. ეს ცოტაა: რომ თვალი ადევნოთ ამ შუშებს შენიშნავთ, რომ ელვა-ქუხილის დროს ეს ნამჯები

უფრო ძლიერ იწვევენ აქეთ-იქით. გამოდის, რომ ელვა-ქუხილის დროს ჰაერში მატულობს ელექტრონი...

არის ადგილები, სადაც ძლიერ ბევრი იცის ელექტრონი. ზოგიერთ ქვეყნებში, მაგალითად, აფრიკაში და ამერიკაში, ხველ გვაღვიან ზაფხულში ხშირად ისე ბევრი გროვდება ეს ელექტრონი ჰაერში და სხვა-და-სხვა ცხოველებში და საგნებ-

ჰაერის მღლეარება ზარის დარეკის დროს.

ში, რომ ადამიანებს თმა ყალბზე უდგებათ და მათი წვერებიდან ცეცხლოვან წინწკლებსა ჰყრის. აგრეთვე, ხელებს რომ

საქმე

ასწევენ ხოლმე, თითები ნაპერწკლებსა ჰყრის და ტკაცუნის ტკაცუნის გაისმის. მიხედვით, რომ ყველა ეს სულ ელექტრონის ოინებია...

ჩვენ ვთქვით, რომ ქარვაში ან შუშის ჯოხში ელექტრონი აღიძვრის სრესისაგან; ჰაერში რილისაგან აღიძვრის? იქ ვილა და რაღას სრესავს?—ვინა და მოძრაობა ჰაერისა, როგორც, მაგალითად, ჰარის დროს. ჰაერი რომ მოძრაობს, იგი ეხახუნება სხვა-და-სხვა საგნებს—მიწას, მთას, კლდეს, ღრუბლებს, ხეებს, სახლებს, წყალს და ამ სახით აღძრავს ელექტრონის ძალას ყველგან—დედამიწაზე, ჰაერში და ღრუბლებში. ამგვარად, როცა ერთი ღრუბელი მიუახლოვდება მეორე ღრუბელს ანუ მაღალ ხეს თუ სახლს ანუ ადამიანს, მაშინვე ამ მეორე ღრუბელშიაც, ხეში, სახლებში და ადამიანებშიაც აღიძვრის ელექტრონი. ეს ელექტრონები ცდილობენ ერთმანეთთან შეერთებას, და აი, შეუერთდებიან თუ არა, ჩნდება ცეცხლის მზგავსი ნაპერწკალი და გაისმის ქუხილი.

რაც შეეხება ქუხილს; ე. ი. ჰქვას, ტკაცუნს და ხმას, ეს იმისაგან წარმოსდგება, რომ ყოველი ორი ელექტრონის შეხლის დროს ჰაერი ძლიერ მოძრაობს, როგორც აქ არის დახატული ზარის ჩამორეკის დროს და რა წაშსაც ჰაერის ეს მღელვარება მოაღწევს ჩვენს ყურამდე, ჩვენ მაშინვე გავიგებთ მის ხმას და ამ ხმას ვეძახით **ქუხილს** ანუ **ჰქვას**.

4. პირველად ვინ გამოიკვლია ელვა-ქუხილი.

რომ ელვაც იგივე ელექტრონული ნაპერწკალია, მაგრამ დიდი და ძლიერი, ეს პირველად დაამტკიცა და გამოიკვლია საფრანგეთის მეცნიერმა დალამბერმა. 10 მაისს 1752 წელს ამან დასდგა პარიჟში 10 საენიანი რკინის ხალხა. როცა ჰაერში მოგროვდა ელვა-ქუხილიანი ღრუბლები, დალამბერმა მიიღო ამ რკინის სვეტიდან ისეთივე ელვა და დიდრო-

ნი ნაპერწკლები ელექტრონისა, როგორც იმ დროს ცაში ხდებოდა.

ერთი წლის შემდეგ, სახელდობრ—25 მაიათვეს 1753 წელს, ასეთივე რკინის ხალხა ამართა პეტერბურგში რუსის ორმა მეცნიერმა—ლომონოსოვმა და რიხმანმა. მხოლოდ ამით ეს ხალხა კარში-კი არ ამართეს, არამედ შიგ ოთახში და მარტო მისი წვერი გააძვრინეს სახურავიდან გარეთ. როცა დაგროვდა ღრუბლები და ცაში გაისმა ქუხილი, რიხმანი დაუყოვნებლივ მივიდა რკინის ხალხასთან, რომ ენახა—გამოვა იქიდან რამე ნაპერწკალი თუ არა, მაგრამ ძვირად დაუჯდა მეცნიერს ასეთი გაბედულება! რა წამსაც მიიტანა ხელი

რიხმანის სიკვდილი

რკინის ხალხასთან, გამოეარდა იქიდან საშინელი ძალის რგვალი ელვა და რიხმანი იქვე მკვდარი დაეცა.

5. ჰორველად ვინ აღმოაჩინა მქხის ამცდენი.

ასეთივე გამოცდა 1752 წელს, თიბათვეში, მოახდინა ამერიკის მეცნიერმა ბენიამინ ფრანკლინმა და რაკი შეიტყო რასგან წარმოსდგება ელვა, მაშინვე წამალიც გამოძებნა მის ასაცდენად. ამ წამალს ჩვენებურად ჰქვია **მქხის ამცდენი**. მქხის აცდენა აი რაში მდგომარეობს: რაკი რკინას სწრაფად გაჰყავს ელექტრონი, სახლის სახურავზე სდგამენ სიმაღლით 3—4 საცენიან რკინის ჯოხსა, ხოლო სისქით ორ გოჯამდის. წვერს ამ რკინის ჯოხს უკეთებენ დაოქრობულის სპილენძისას, რომ არ ეანგდებოდეს. შემდეგ აბამენ სახურავზე დადგმულ რკინის ჯოხს შიგ ძირში სხვილ მათეულს, ჩამოჰყავთ სახლის ძირამდის და უშვებენ ქაში. ხოლო თუ ქა არ იშოვება, ნახშირით სავსე 2—3 საცენიან ორმოში.

მქხის ამცდენი.

რა შენობასაც გამართული ექნება მქხის ასეთი ამცდენი, ის შენობა სამუდამოდ დასულია მქხის დაცემისაგან და თუნდაც რომ დაეცეს, მქხის ამცდენი სწრაფად გააქანებს მას მიწაში და შენობა-კი მთელი გადარჩება...

6. ჩრდილოეთის ციმციმი.

როგორც ზემოთა ვსთქვით, ელექტრონის ძალა გა-
შჯდარია ბუნებაში ყველგან — ჰაერში, მიწაში, წყალში.
ადამიანებში და ცხოველებში, თუ მცენარეებში; ხოლო
გამოჩნდება მარტო მაშინ, როცა ზედ-მეტად არის სადმე მო-
გროვილი. მეტადრე ბევრია იგი ჰაერში და ღრუბლებში ელ-
ვა-ქუხილის დროს და კიდევაც მაშინ ისერის ღიღრონ ცე-
ცხლებს ელექტრონისას, რომლებსაც ჩვენ **ელვას** ვეძახით.

მაგრამ ელვა-ქუხილის დროსაც შუდამ ელვის სახით რო-
დი ჩნდება ელექტრონი. არის ისეთი შემთხვევა, როცა იგი
გამოაშუქებს როგორც ცეცხლის ალი
და არის ასე ღიღხანს, არა ქრება, გეგო-
ნება კოცონი ანთია და ის აშუქებსო.
ელექტრონის ასეთ ხანგრძლივს სინათლეს
მეცნიერები უწოდებენ **ელექტრონულ**
ციმციმს. ელექტრონულ ციმციმს თქვენ
ნახავთ მაღალ კოშკებზე, თუ ამ კოშკე-
ბზე ამართულია **შუბები**, მაღალ სამრე-
კლოების ჯვრებზე, ჯარის ხიშტების და
შუბების წვერებზე, როდესაც ჯარი მიდის
სადმე ელვა-ქუხილის დროს და სხვა.

ციმციმი კოშკის თავზე.

სასიამოვნო სანახავია ელექტრონის ციმციმის ნახვა,
როცა ის ერთად გამოჩნდება ხოლმე სადმე. ისტორიაში მო-
თხრობილია რამდენიმე ასეთი შემთხვევა. აი ერთი ამბავი:
რომაელების რამდენიმე ათასი ჯარის კაცი, გრძელი შუბებით
შეიარაღებული, მიდიოდა საომრად. უეცრად დაიწყო ავდა-
რი და ამოდენა ჯარის შუბების წვერებზე მშვენიერი ციმცი-
მა ცეცხლები გამოჩნდა, საღამო ხანი იყო და სანახაობაც
ამიტომ უფრო საამური. ჯარი პირველ ხანად შეკრთა, მა-

გრამ სარდლებმა აუხსნეს, რომ ეს ღვთის წყალობაა და ნიშანია, რომ ჩვენ გავიმარჯვებთო. ჯარი მართლაც გამხრედა, შეებრძოლა შტერს და გაიმარჯვა, თუმცა, თქვენც მიხედებით, რომ აქ ღვთის წყალობა არაფერს შუაში იყო: ხიშტების წვერებზე რომ ცეცხლები გამოჩნდა, ეს ელექტრონის ციმციმი იყო.

შენიშნული და დამტკიცებულია, რომ ელვა-ქუხილის დროს ელექტრონი ისე მრავლად გროვდება ყველაფერში, რომ იგი ცხადლივ გამოაშუქებს ხოლმე ადამიანების სხეულიდან, მცენარეებიდან, ცხოველებიდან, წვიმის წვეთებში და თვით სეტყვაშიაც-კი. ხშირად ყოფილა მაგალითები, რომ

გველისებური ციმციმი.

ასეთ შემთხვევებში ბევრს უნახავს სინათლე და შუქი ადამიანთა თავების და ქულების გარშემო, ხოლო ხეების კენწეროებში და ღრუბლებში ისეთი ძლიერი შუქი უნახავთ, თი-

თქოს საგანგებოდ ყოფილიყოს განათებული. ყველა ეს, არ უნდა, წარმოსდგება ელექტრონისაგან.

მაგრამ ისე არაფერია ლამაზი და ტურფა სანახავი, როგორც ვგრედ-წოდებული ჩრდილოეთის ციმციმის ნახვა. ჩრდილოეთის ციმციმი იგივე ელექტრონით განათებაა ჩრდილოეთის ცის ღრუბლებისა. როგორც უკვე ვსთქვით, ცივ ქვეყნებში არ იცის ელვა-ქუხილი და თუ იცის, ძლიერ იშვიათად. მაგრამ აქ აწერილი და დახატული ჩრდილოეთის ციმციმი იგივე ელვა-ქუხილია, იმ გარჩევით, რომ ელვარება ძლიერი აქვს, მხოლოდ ქუხილი სრულიად არ ისმის, თუმცა მოგზაურები ირწმუნებიან—კაცმა ბეჯითად რომ ყური დაუგდოსო, კარგად გაიგებს ყრუ ქეჩა-ქუხილს და ტკაცატკუს...

ჩრდილოეთის ციმციმი ბევრნაირია, მაგრამ ყველაზე წარმტაცი და მშვენიერი ის არის, რომელსაც მეცნიერები გველისებურ ციმციმს ეძახიან და რომლის სურათიც მოგვყავს ზევით.

ივ. როსტომაშვილი.

ტროაღის ომი.

პატროკლოსის დაკრძალვა.

ვლინთა მხედრობა დაბრუნდა ბრძოლის ველიდან პელესპონტის ნაპირას ხომალდებთან და თავთავის სამხედრო კარვებში დაბინავდა. მირმიდონელთა რაზმებს წინადადება მისცა ძლევა მოსილმა აქილევსმა ხამხედრო კარვებში დაბინავებულიყვნენ და პატროკლოსის ცხედარისათვის პატივი ეცათ. პელესის ღეთისადარი ვაჟიშვილი თავის სამხედრო ეტლით გაემართა იმ კარვისაკუნ, სადაც პატროკლოსის ცხედარი ესვენა, და გიმირთა გმირს გაჰყვა მირმი-

დონელთა მთელი რაზმი, — ზოგნი ეტლებით, ზოგნი კი ფეხით. მთელმა ჯარმა აქილევსის წინამძღოლობით სამჯერ გარს შემოუარა იმ სამხედრო კარავს, სადაც პატროკლოსი ესვენა. ყველანი ხსა-მალაა ქვითინებდნენ, მათი ტირილის ხმა ზეცას გაისმოდა და მსმენელთ მწუხარებას უორკეცებდა. მეომრებს კრემლები თვალთაგან ნაკადულებზე გადმოსჩქეფდნენ და მიწას აბოხიერებდნენ.

ძლევა-მოსილმა აქილევსმა, როცა კარავს სამჯერ გარს შემოუარეს, ჰექტორის ვაცივებული გვაში კარავში შეიტანა და თავის მეგობრის პატროკლოსის ცხედრის წინ პირქვე

დაადგო. შემდეგ გმირთა-გმირმა ცხედრის წინაშე დაიხრებოდა და ხელემა გასივებულ გულზე დაადგა თავის მეგობარს და ესეთი სიტყვებით მიმართა: „გიხაროდეს, ჩემო ძვირფასო მეგობარო: ყველაფერი შეგისრულე, რაც-კი აღვითქვი! ჰექტორს, რომლის გასივებული გვაში შენ წინაშე პირქვე ჰგდია, ხვალვე მირმიდონელთა გაუმაძლარ ძალებს სათრევედ და დასავლევად გადაუგდებ! თორმეტი საუკეთესო ახალგაზდაც მოგვგარე და მსხვერპლად მინდა შემოგწირო!“

აქილევსი პატროკლოსის ცხედართან.

აქილევსი დიდხანს იყო მუხლ-მოდრეკილი თავის გულითად მეგობრის ცხედრის წინაშე და ცხარე კრემლებს ნაკადულეებრ აფრქვევდა.

მირმიდონელთა რაზმებმა უკვე შემოიხსნეს სამხედრო იარაღი, გამოხსნეს ცხენები ეტლებიდან და გმირთა გმირის აქილევსის ხომალდის მახლობლად დაბინავდნენ. პელეასის ვაჟი შეიღმა პატროკლოსის პატრუსაცემლიად და სახსოვრად მეომრებს გაუმართა დიდებული ქელები. აქილევსიმ უბრძანა მზარეულებს ყველაფერი უხვად მოემზადებინათ. დაჰკლეს

მრავალი ძროხა, დეკეულები, ცხვრები, თხები და ღორები. დიდებულად გაუქმასპინძლდა აქილევსი მირმიდონელთა მეომრებს, ხოლო თვითონ გმირთა-გმირმა კი ქვლებში მონაწილეობის მიღებაზე პატროკლოსის დაკრძალვამდის უარი გამოაცხადა.

სწორედ ამ დროს აქილევსთან მოვიდნენ აქეველთა სარდლები და მიიპატივეს იგი ელინთა მხედრობის მთავარ-სარდლის სამხედრო კარავში. აქილევსი დიდი თხოვნის შემდეგ აქეველთა სარდლებს წაჰყვა აგამემნონის სამხედრო კარავში, სადაც წარჩინებულ სარდლებისათვის აგამემნონს ბრწყინვალე სადილი გაემართნა.

ელინთა მხედრობის მთავარ-სარდალმა, დაინახა თუ არა აქილევსი კარავში ფეხშემოდგმული, მკისვე უბრძანა მსახურებს გმირთა-გმირისათვის მიერთმიათ თბილი წყალი მტკერისა და ბრძოლის ველზე გასისხლიანებულ თავპირის გასაბანად.

„დიდებულო აგამემნონ!“ — ესე მიმართა პელეასის ვაჟი-შვილმა ელინთა მხედრობის მთავარ-სარდალს: „ეფიცავ ყველა ღმერთებზე უძლიერეს დიდებულსა და მალალ ზევსს, სანამ ჩემ გულითად მეგობრის ცხედარს ცეცხლის ალი არ მიეკარება და სანამ მის სახსოვრად მალალ საულავს არ ავმართავ, ხელს ვერ ვახლებ თბილი წყლით სავსე ჭურჭელს გასისხლიანებულ თავპირის გასაბანად! ჩემი მწუხარება უსაზღვროა. მომიტყევე, რომ შენ მიერ წარჩინებულ სარდლებისათვის გამართულ სადილში მონაწილეობას ვერ მივიღებ, სანამ პატროკლოსის გაცივებულ გვამს ღირსეულად პატივს არა ვცემ, შე გულს ვერ დავიმშვიდებ და ჩემი მწუხარებით სხვებსაც დავამწუხარებ და შევაწუხებ. აგამემნონ! უბრძანე მხედრობას, რომ ხვალ დილა-ადრიან ტყიდან ჩამოზიდონ შეშა კოკონის გასაჩაღებლად. ჩემი გულითადი მეგობრის გვამი ხვალ უნდა დავწვათ კოკონზე.“

სადილის ვათაეების შემდეგ სარდლები თავ-თავიანთ

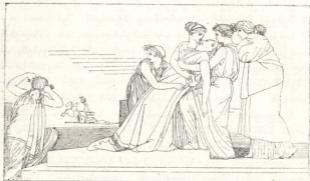
კარვებში დაბრუნდნენ. აქილევსი კი თავისი თანამხლებლებ-
 ბით ზღვის პირისკენ გაემართა. საღამო ახლოვდებოდა. ზღვის
 ტალღები მრისხანედ ეჯახებოდნენ ნაპირებს, თითქო დედა-
 მიწას წალეკას უპირობენო. აქილევსი პირქვე დაემხო ზღვის
 პირად და ღრმად ჩაეძინა. განთიადი ახლოვდებოდა. პელეასის
 გმირთა-გმირ ვაჟი შვილს ღრმა ძილში თავისი გულითადი
 მეგობრის სული გამოეცხადა და ესეთი სიტყვებით მიმართა:

«აქილევს! განა ასე ჩქარა დამივიწყე, შენ ხომ სიცოცხ-
 ლის ღროს უსახლეროდ გიყვარდი! ნუ თუ ესეთი სიყვარუ-
 ლის შემდეგ მკვდარს უპატრონოდ მტოვებ! შენ ხომ იცი,
 რომ საიქიოს კარებს, სანამ არ დამკრძალავთ, არ გამოიღებენ.
 გარდაცვალებულთა სულები საიქიოს არ შემიშვებენ, თუ
 ჩვეულებისამებრ არ დამკრძალავთ! გთხოვ, დამმარხე საჩქაროდ
 და შემომსუბუქე მწუხარება! მომეცი ხელი, ჩემო მეგობარო!
 ამიერიდან ქვეყნად არ დაებრუნდები! ამიერიდან მე და
 შენ ჩვეულებრივად არ ვითათბირებთ სამხედრო საქმეების
 შესახებ! სამწუხარო ბედისწერამ სამუდამოდ ჩამომაშორა ჩემ-
 გულითად მეგობრებს და განსაკუთრებით კი შენ! მაგრამ,
 ჩემო გულითადო მეგობარო, შენი ბედის წერაც მოახლო-
 ვებულია! შენც მალე განუტევებ, ღვთისადარო აქილევს,
 შენ დიდებულ სულს ტროადის მალაღსა და მიუვალ-
 ზღუდეების ახლოს! დიად, შენი აღსასრულიც მოახლო-
 ვებულია! ხოლო ერთს რასმე გთხოვ და გემუდარები ამისრუ-
 ლო! ჩვენ ხომ სიცოცხლის ეამს განუყრელი მეგობრები ვი-
 ყავით და ამიტომ გთხოვ ჩემი ძელები შენს ძელებთან ერთ
 ლარნაკში მოათავსებინო! ეს არის ჩემი უკანასკნელი თხოვნა,
 ჩემო გულითადო მეგობარო!»

«ყველაფერს შეგისრულებ, ჩემო ძვირფასო და გული-
 თადო მეგობარო! ხოლო მომიახლოვდი და ერთი ძველებუ-
 რად გადაგვხვიო და ჩაგიკრა მზურვალედ გულში!»

ამ სიტყვების დამთავრება ძლიერ მოასწრო აქილევსმა.

პატროკლოსის აჩრდილი სადღაც უკვალოდ მიიმალა. პელეასის ვაჟიშვილი შეშლილივით ფეხზე წამოიჭრა და თვალ-კრემლიანი მირმიდონელებს მოუთხოვდა ნახული სიზმრის შესახებ. მირმიდონელთა მეომრები მეტად შეაწუხა აქილევის ნახულობა სიზმარმა და ყველანი საგონებელს ჩააგდო. მეომრები უბმოდ, მწუხარედ შეჰყურებდნენ ერთმანეთს და ყველას თვალთაგან კრემლი ნაკადულებზე გადმოსჩქეფდა.

ანდრომახამ გაიგო თავის მეუღლის ჰექტორის სიკვდილი (იხ. ტროადის ომი „ნაკადული“ № 8)

დილის ნიავემა დედა-მიწას საამურად დაჰქროლა. ის იყო თენდებოდა. მირმიდონელთა რაზმები პატროკლოსის დაკრძალვის თავდარიგს შეუდგნენ. ელლინთა მხედრობის მთავარ-სარდალმა აგამემნონმა ბრძანება გასცა, შეშა ჩამოეზიდნათ იდის მთაგრეხილებიდან ჰელლესპონტის ნაპირას, კოკონის გასაჩაღებლად. მეომრების უამრავი რიცხვი მოედო იდის მთაგრეხილებს და დაჰფინეს თვალუწვდენელი მალალი მუხები, რომლებიც საუკუნოებით გუშავათ უდგნენ იდის უღრანსა და დაბურულს ტყეებს. დასქრეს ეს უზარმაზარი მუ-

ხები; აპკიდეს ზურგზე ჯორებსა და ცხენებს და საქართველოს
ჩამოზიდეს ჰელლესპონტის ნაპირის იმ ადგილას, საცა აქი-
ლევის განზრახვა ჰქონდა აღემართა პატროკლოსის საფლავის-
ბეჭობი.

ელვის სისწრაფით გამართეს კოკონი. ჰელეასის გმირთა-
გმირმა ვაჟი შეიღმა ამის შემდეგ უბრძანა მირმიდონელთა-
მეომრებს შეიარაღებულიყვნენ და ეტლებში ცხენები შეებათ.

ყველანი უკვე მზად იყვნენ. აქილევის ბრძანებით მო-
კრძალებით გამოიტანეს სამხედრო კარაიდან პატროკლოსის
მცხედარი და სამგლოვიარო პროცესია კოკონისაკენ გაე-
მართა. მიცვალეულს წინ მიუძღოდნენ ცხენოსანი მეომრე-
ბი. შუაზე მისვენებდნენ ცხედარს, რომელსაც გარს შემორტ-
ყმოდა ამხანაგები და მეგობრები. მიცვალეულს თავში უღვა-
უსაზღვროდ მწუხარე აქილევი და ცხარე ცრემლის ღაბაღუ-
პით უსველებდა ვაცივებულ პირის-სახეს თავის გულითად
მეგობარს. სამგლოვიარო პროცესიის ბოლოში მწუხარედ
მიდიოდა ელიონთა მხედრობის ქვეითა ჯარი. მიცვალე-
ბული მისვენეს დანიშნულს ადგილას. ცხედარი დასვენეს
კოკონის მახლობლად. მთელი მხედრობა გარს შემოერთყა
მალღად ამართულ კოკონს. აქილევი მიუახლოვდა გუ-
ლითადი მეგობრის ცხედარს და თავისა და მხედრობის სახე-
ლით გამოეთხოვა მიცვალეულს, უსაზღვროდ მწუხარე და
თვალეცრემლიანმა აქილევისმა მოიქრა თავზე ერთი ბლუჯა
თმა, ჩაუღვა ხელში თავის მეგობარს და მუხლ მოდრეკით
უკანასკნელი „შეიდობით“ გამოეთხოვა.

მხედრობის მთავარ-სარდლებმა ამის შემდეგ პატროკლო-
სის გვამი კოკონის შუა ადგილას დაასვენეს და ცხვრის
ტყავებით დახურეს. კოკონის გარშემო შემოაწყვეს თაფლით
და ერბოთ საესე კოკები და კასრები. კოკონზე შეიყვანეს
ოთხი საუკეთესო ცხენი და ორი ძაღლი. აქილევის ბრძანე-
ბით კოკონზე მოათავსეს ათი გვამი იმ ტროადელების გმირე-

ზისა, რომლებიც ძლევამოსილმა პელეასის ვაჟიშვილმა ქსანტოსის ნაპირას ბრძოლის დროს სიცოცხლეს გამოასალმა. ყველაფერი უკვე შზად იყო. კოკონს ცეცხლი შეუკეთეს. ღმერთების ბრძანებით დაჰქროლა წყნარმა ქარმა და კოკონი ერთიანად ცეცხლის ალში გაეხვია. აქილევსი და ელლიონთა მხედრობის სხვა სარდლები თვალცრემლიანი მწუხარედ გარს უვლიდნენ ცეცხლის ალში გახვეულს კოკონს და დრო გამოშვებით აზარტეშებით ღვინოს ასხურებდნენ პატროკლოსს ცხედარს.

კოკონი ერთიანად დაიფურთლა. მხედრობის მთავარ-სარდლებმა მოაგროვეს პატროკლოსის ძელები, ოქროს ლარნაკში ჩასდვეს, გადაუკრეს თავი ძვირფასი საფენელით და აქილევსის სამხედრო კარავში წაიღეს. იმ ადგილას კი, საცა პატროკლოსის გვამი დასწევს, აღამაღლეს დიდი ბეჭობი და ამის შემდეგ ყველანი თვალცრემლიანი თავთავის სამხედრო კარავებში დაბრუნდნენ.

ა. მიქაბერიძე.

გასართობი

შ ა რ ა ღ ა.

(წარმოდგენილი დ. ყიფშიძის მიერ).

მთხ ნაწილისგან შესდგება
ჩვენთვის ძვირფასი სახელი:
„ჩვენ დედად“ უხმობთ, ამაგობს
მითი ყოველი ქართველი.

პირველი არის წინსართი,
ძალიან ხშირად სახმარი,
ადგილის მაჩვენებელი
და მიზნის გამომსახავი,—

მეორე სტიქიონია:
ხან მძვინვარეა, ხან წყნარი;
ხან ტყე-მინდორ-ველს დაქშუის,
ხან ზღვაზე გააქვს ხარხარი;

ხან-კი სულ-განაბულია,
თითქოს მოსტყდაო მას მხარი,
ბოლოდან ბგერა მოჰკვეთეთ,
დარჩება თქვენთვის საკმარი;—

მესამე ქართულ ანბანის
 ასოა; რიცხვად ნახმარი —
 ცხრას ნიშნავს, არც მეტს, არც ნაკლებს,
 დაეთვალოთ თუა მართალი?

მეოთხე ჰქვია ადგილსა,
 მინდერისა არის სადარი;
 სიყვარულისგან ხელ-ქმნილი
 ტარიელ რომ ჰრბის, სად არი?

ბოლოდან ბგერა მოჰკვეთეთ,
 მის ნაცვლად დასვით თქვენ „ო“-ნი
 და წინანდელებს მიუროთეთ,
 აამუშავეთ ჰქვა-გონი.
 შარადისათვის მის მეტი
 არა გინდათ რა, მე მგონი.

მე-8 №-ში მოთავსებულ შარადების და რეზუსის აღსნა:

1. კურტანი. 2. კავეკვი.

უოკულ დღესა შენ თავს ჰკითხე, აბა მე დღეს ვის
 რა ვარბე.

